

E₁-19005

Niels Ebbesen. Maleri af Agnes Slott-Møller.

VILH. LA COUR

OM AT SIGE JA — OG NEJ!

POLITISKE NOTER TIL ØJEBLIKKET

UDGIVET AF DET TREDJE STANDPUNKTS FORLAG
KØBENHAVN 1941

Universitetsbiblioteket

Til Dem!

Grænsevagten,

udgivet og redigeret af **Vilh. la Cour,**

har nu i 22 Aar Maaned for Maaned bragt Bud om Forholdene i Sønderjylland. Da den begyndte at udkomme, var Verdenskrigen endnu ikke endt. Den har oplevet og kommenteret Versaillesfreden, Afstemningstiden, Weimar-Tysklands og Det tredje Riges Forhold til Danmark og Norden — helt indtil nu, da Begivenhederne har faaet saa dybt alvorligt, saa skæbnetungt et Præg for os. Og altid har den fulgt Hændelserne ud fra en Vurdering af, hvad der tjente vort Folk bedst. *Paa nøjagtig den samme Maade vil Grænsevagten røgte sin Gerning i Fremtiden.*

Det Hefte, De ser her, giver Dem et Indtryk af, hvorledes Grænsevagten tager sig ud. Det normale Hefte er paa 32—40 Sider og indeholder flg. staaende, delvis illustrerede Rubrikker:

- 1) Fra Fronten (redaktionelle Kommentarer).
- 2) Vi og Tyskland.
- 3) Norden og vi.
- 4) Nordslesvig siden sidst.
- 5) Sydslesvig siden sidst.
- 6) Dagens Stemmer (betydningsfulde Presseuddrag o. s. v.).
- 7) Fra den danske Front (dansk Foreningsarbejde o. lg.).
- 8) Fra den tyske Front (tysk Foreningsarbejde o. lg.).
- 9) Anmeldelser.

Hertil kommer som Regel 10) Blandinger (Artikler af historisk eller almindeligt nationalt Indhold) og endelig et rigt illustreret *Sønderjydsk biografisk Leksikon.*

Naar Bestillingerne indsendes direkte til Ekspeditionen (Røslighedsvej, Birkerød), *koster et Aarsabonnement kun*

Kr. 6,00.

Den yderst lave Pris forudsætter naturligvis, at alle, som har Interesse for Sagen — og det bør enhver Dansk have! — slutter op om »Grænsevagten«. Det gælder om at sprede saa megen og saa klar Oplysning som muligt i disse trange Tider. *Bliv en Hverver for „Grænsevagten“!*

Benyt Bestillingskortet,

som er indlagt i dette Hefte!

VILH. LA COUR

OM AT SIGE JA
— OG NEJ

Politiske Noter til Øjeblikket

Kongehaand og Folkestemme,
begge stærke, begge fri,
de har haft i Danmark hjemme,
mange Hundred Aar før vi,
trods al Brøst, al Frygt og Fare,
gid de vinde maa og vare,
skabe i et Gyldenaar,
gamle Danmark gode Kaar.

N. F. S. Grundtvig

Det Tredje Standpunkts Forlag

København 1941

Universitetsbiblioteket.

1. Afd. København K.

Pris Kr. 1,00

I.

Sidste Efteraar bragte et københavnsk Dagblad en Petitartikel om en ny Forening — »Den kolde Skulder« — hvis Medlemmer kunde kendes paa det lille Dannebrogseblem, de bar. Og Bladet hævdede — med Rette —, at et Dannebrog aldrig kunde symbolisere noget saa *negativt* som Foragten i »en kold Skulder«. Dets Kors maatte give Udtryk for vort Livs *positive* Kraft: Kærligheden til den Rigdom, vi øser af en tusindaarig Frihed.

Man kunde vel i det hele spørge, hvorfor vi skulde vise »de fremmede« nogen som helst Skulder — kold eller varm? En demonstrativ *uvenlig* Holdning vil kun føre til Slagsmaal, og en direkte *venlig* Holdning vil selvsagt kræve helt andre Forudsætninger end de eksisterende, saa den Mulighed er der heller ingen Grund til at diskutere. Vi kan derimod vise den tyske Statsmagts væbnede Repræsentanter noget andet: vi kan vise dem *et Ansigt, de maa respektere!* Møder vi dem paa en saadan Maade, at Samtale er uundgaaelig, behøver vi hverken at slaa Øjnene ned eller at lade dem faa et ubehageligt Indtryk af Temperaturforholdet. Vi jævne, almindelige Borgere af begge Køn, som ikke skal føre officielle Forhandlinger med dem, kan passe vort Arbejde uden at se til højre eller venstre — og lade dem om at passe deres. Vi har ingen Lod og Del i deres Dispositioner, og vi ønsker afgjort ikke, at de blander sig i vore. Landet er ikke stort; men det er stort nok til, at begge Parter kan faa Vejret her et Par Aar eller tre.

Det er sikkert heller ikke rigtigt i det lille Dannebrogseblem at se andet end et muntert Signal midt i Taagen: »Her er Danmark!« Kommer vi gaaende ned ad Gaden, og det lyser os i Møde fra et Frakkeopslag, en Kaabe, en Hue, hilses vi som af et fortroligt: »God Dag, Landsmand! Godt Mod!« Og vort eget Flagseblem signalerer tilbage: »Vel mødt! Vi holder Skansen!« Det er en Slags Frimureri — uden Regler og Organisation. Et hemmeligt Forbund til Opretholdelse af Haabet og den gensidige Tillid. Der er ingen Grund til at henfalde i dybsindige Betragtninger over noget saa naturligt.

Ved en Lyskurve inde i Byen hændte for et halvt Aars Tid siden følgende lille Episode:

En Embedsmand i den danske Folkekirke var blevet standset af rødt Lys og ventede Side om Side med et Kioskbud, der bar et Dannebrogselement — ganske som han selv. Han rømede sig, smilede venligt og sagde — lidt tøvende —: »Naa, De — er — ogsaa Medlem af — af Foreningen?« Kioskbudet blev ikke grebet af nogen højtidelig Stemning ved dette ligefremme Spørgsmaal. Han slog kun ud med Haanden, som naar man afskærer unødigt Diskussion — et vandret Snit gennem Luften — og svarede:

»Nemmerlig!«

Københavnreforsorent og kammeratligt. Prælaten blev overvældet. Aldrig før havde han hørt den Ordform — den virkede saa overbevisende, saa glad forhaabningsfuld, og han tilføjede: »Men maaske er vi endnu for faa i — Foreningen?« Hvortil Svaret fulgte med samme afgørende Vægt:

»Det ska' nok komme, Bessefar!«

Mere var der ikke at sige om det — og mere er der ikke at sige om det. Det skal nok komme — Fællesskabet, Marchtakten, Frimodigheden. Vi er alle under Forvandlingens Lov — »nemmerlig!«

Det har vist sig bl. a. derved, at vi har lukket af for en indgroet Ugidelighed og i Stedet lukket op for en Trang til aktiv Medleven i vor Danskhed. Den lader os ikke faa Rist eller Ro, naar der kaldes til Alsang, Foredrag eller Studiekredse. Og det er altsammen udmærket. Starten plejer jo at være den vanskeligste; men her var det andre, som satte os i Gang. Vi blev simpelthen tvunget til at gaa paa. Vi saa en stejl Bakke foran os, som vi for Døds og Livs Skyld maatte op over, og saa valgte vi resolut at pace den med et Gear, som selv de mindste af os havde Kræfter nok til at træde. De elementæreste Udtryk for vor Danskhed blev de stærkeste — Sproget, Flaget, Sangen, Historien. For Flertallet gik alt dette maaske ikke særlig dybt; men det skabte en Følelse af at »være med i Vognen«, en Fornemmelse af pludselig at staa paa egen Grund, plante Benene i Jorden og sige: »Her bor jeg!« En rank Morgenrytter inde i Hovedstaden kunde Dag for Dag se, hvor Familien Danmark sled for at naa højere op ad Bakken. Han kom ofte, naar det i Vintermaanederne endnu var halvmørkt, taaget og sjasket. Men forud for Hovslagene af hans Hest løb Signalet fra Dør til Dør, fra Butik til Butik: »Nu er han der!!« Og saa kom Folk ud i Vinduer og Porte, nikkede og smilede og hilste, medens han tog til Huen og red videre. Smil var der sjældent paa hans Ansigt. Og alligevel var han eet med disse ivrigt signalerende Mennesker. Han var som de paa Vej — paa den samme Vej: op ad Bakken! Han førte Kolonnen. Og den stampede dobbelt taktfast af Sted, naar den saa ham i Spidsen.

Alt dette har vi oplevet siden den 9. April 1940. Det gælder kun om, at det ikke bliver ved Stemningen. Det er godt, at vi synger — men man kan ogsaa synge sig bort fra Virkeligheden.

Det er godt, at vi søger ind i vor Historie — men det maa ikke føre til, at vi glemmer Pligten til *selv* at skabe Historie. Man kan »besinde« sig saa grundigt, at man glemmer at handle. Alt, hvad vi modtager af danske Vidnesbyrd, maa være *Liv* for os. Det maa gro i os, nære os, gøre os modstandsdygtigere og karakterfastere. Vi kan godt forvandles — hvis vi vil. Vi kan kaste Slaphed og Sløjhed, Ansvarsløshed og Ligeledthed over Bord og toplaste Skuden med de Egenskaber, vi har Brug for — *haardt* Brug for. Det afhænger helt af vor egen Personlighed. Vi er, hvad vi selv gør os til. Mange af os veed, at vor Kraft i Virkeligheden er en Gave, som vi skal staa til Regnskab for, og som derfor er langt uovervindeligere, end hvis den skyldtes vort eget Væsen. Andre savner denne Tro, stoler paa Lykken — og bliver forhaabentlig ikke skuffede. I næste Omgang kan de jo naa til dybere Forstaaelse af de menneskelige Vilkaar. Men for os alle gælder det, at sætter vi for Alvor hver en Trevl ind, som vi raader over, saa bliver vort *Ja* til at leve med i en genrejst Danskhed ogsaa en Realitet for os, som intet u-dansk kan berøve os.

II.

Et *Ja* er et *Løfte*. I vor daglige Tilværelse er det ofte kun en ked-sommelig Indrømmelse eller en tankeløs Forsikring, der ikke siger meget. Men det er ikke et saadant *Ja*, vi taler om *nu*. Har vi ikke andet at byde paa, kan vi godt med det samme gaa hjem og sove videre. Siger vi *Ja* til et nyt Danmark, skal den Stemning, der har fanget os, omsættes baade i Handling og i Holdning — og saa gives der intet Tilbagetog, ingen Prutten, ingen Vaklen. Vi er bundet af vort *Løfte* — for ved Baandet at kunne vinde den eneste virkelige Frihed: Samvittighedens Fred. De, som ikke forstaa dette, er ogsaa bundet — nemlig til det ørkesløse, som Stemningen søgte at kalde dem bort fra, men som de var for slappe til at give Afkald paa. Og de bliver aldrig frie, hverken som Mennesker eller som Borgere. De træller videre i den Uvirkelighedens Verden, hvori vi alle befandt os, til brutale Drøn oppe fra en bleg Morgenhimmel gav os Muligheden for at blive vækket, staa op, ruste os og begynde Kampen for et nyfødt Folk.

De ældre blandt os husker Genforeningens Aar. Det er ikke af Vejen at minde derom, for den Gang gjorde vi bitre Erfaringer, som nu kan komme os til Nytte.

Da den sidste Verdenskrig sluttede, og den tyske Magt brød sammen i snart sagt alle Verdenshjørner, stod vi ganske uforberedte paa Freden. Med eet Slag blev det sønderjydske Spørgsmaal sat paa Dagsordenen. Mange maatte først spørge, hvad det var. Aa, det var et Problem, som nogle Smaaforeninger havde nusset med i al Stillehed op gennem Aarene. Menneskene er jo saa mærkelige. »Taaber og Folk uden Indflydelse« havde med ufattelig Stædighed holdt Gløden vedlige. Ikke sandt, man kender disse Fanatikere, som partout skal have en »Sag« at kæmpe for — Afholdsmænd, Dyrevenner, Georgeister, hvad-vi-vil-Kvinder o. a. For nogle hed »Sagen« altsaa »sønderjydsk Interesse«. Og pludselig flammede Gløden ud i et

Baal. Inden for de sønderjydske Foreninger følte man sig — overvældede — som Midtpunktet i Dagens Debat. *Alle* snakkede Sønderjylland. Selv om man langt fra var enige og leverede hinanden drabelige Slag, var der dog intet andet, som i tilsvarende Grad slugte Opmærksomheden. Sønderjylland var kommet paa Modet. Det sys-selsatte Regering og Rigsdag, det fremkaldte Komiteer, krævede Spalteplads i Metervis i samtlige Dagblade og summede i Telegrammer fra London, Paris og Berlin. Man sang om Sønderjylland, holdt Foredrag og Møder om Sønderjylland, stiftede nye Foreninger og samlede Millionbeløb ind. Et nyt Tidsskrift saa Lyset — stormet af Abonnenter. Da Genforeningen endelig fuldbyrdedes, naede Begejstringen sin Kulmination. Kongens Ridt over Grænsen, Festen i Dybbøl-Skanserne — var det ikke Oplevelser, som vilde sætte uud-slettelige Spor i *alle* Danskes Bevidsthed, fastholde Sindene, aabne Øjnene, styrke Viljerne?

Faa Aar efter var Billedet *helt* forandret! De sønderjydske Foreninger fortsatte ganske vist troligt deres Arbejde og udbyggede det Skridt for Skridt, ofte kritiserede, ofte mistænkeliggjorte, men uden at tabe Modet. Tidsskriftets Abonnementskartotek mere end halveredes — naa, det gik endda, med Slid og uhjælpelig Optimisme. Men hvor stor en Del af Folket ofrede *nu* Spørgsmaalet en Tanke? Højt regnet 3—4 pCt. Alle de øvrige sov blideligt efter den forbi-gaaende nationale Ophidselse. Det kunde aldrig blive mondant at ofre 2 Kr. om Aaret til »den sønderjydske Sag«. Desuden var den jo slet ikke, som man havde tænkt sig den. Kom Nordslesvig paa Tale i Rigsdagen, var det, for at Folket kunde mindes de Vanskeligheder, der nu taarnede sig op. Man krævede særlige Saneringsforanstaltninger dernede. Man rejste »Bevægelser« og holdt Protestmøder. Man tillod sig endog at arrangere uhyggeligt mange Tvangsauktioner, som udelukkede enhver Begejstring, stemningsløse som de var. Og saa Hjemmetyskerne! Monstro de ikke, naar alt kom til alt, var flere, end man havde troet? Var den besungne Sønderjyde i det hele taget andet end et romantisk Produkt, som intet havde med Virkeligheden at gøre? Havde man ikke købt Katten i Sækken, da man under Sang og Klang førte ham »hjem«? Mon man ikke vilde have levet langt lykkeligere, hvis man var gledet lige saa ubemærket ud af Verdenskrigen, som man var gledet ind under dens Skygge?

Hvis Folk tænker sig en Smule om, maa adskillige være standset ved dette Stemningsomslag. Er det muligt at forklare det? Ja — let! Det sønderjydske Spørgsmaal var i 1918—20 vitterligt aldrig naaet ned under Overfladen — naar det drejer sig om *Folket* som Helhed. Man havde ladet sig suggerere af en Stemning, der kunde svinde lige saa hurtigt, som den kom. Kongerigets Ja til Nordslesvigerne havde ikke af den brede Masse været følt som et virkelig æresforpligtende Løfte — til at staa Last og Brast med dem, i Lyst og i Nød, i Op og i Ned og langt ind i Kravet om det personlige Offer.

Men dette Frafald havde naturligvis sin Grund. Paa Nordslesvigerne Ja var der ingen Anledning til at tvivle. Det havde som Baggrund mere end 50 Aars Kamp, Afsavn og Længsel. Sligt giver Alvor og Ansvar. For vort Vedkommende — havde vi Dybbøl i 1864. En heroisk Epoke i vor Historie, som egnede sig til sentimental Tilsløring af senere Forsømmelser. Vi *havde* bragt vort Offer, sagde vi — sjæleligt beroligede. Men det var vort Forsøg paa at snyde os til en Livsbekræftelse uden Omkostninger. Krigsaarets Offer var *ikke* vort. Det var den daværende Ungdoms. Og den, der ikke vil tage samme Risiko som et forudgaaende Slægtled, kan ikke føre dette Slægtleds Ofre til Indtægt for sig selv. Hverken Stat eller Folk havde holdt sig rede. Det er klart, at vort Ja ikke kunde faa det dybe Aandedrag, som Sandheden altid har.

Man kommer til at tænke paa, under hvilke Omstændigheder et Ja kan blive afgørende og varigt forpligtende — bindende alle, som har sagt det. Er det i det hele muligt i store Lykkestunder?

Vi læser i Historien om »Aanden fra 48« — Martsdagens fejende Foraarsblæst, der hvirvlede Støvet ud af alle Sind og samlede os i Bekendelse og Løfte. Det var store Dage, Indvielsens Stunder. »I eet Øjeblik var vi alle enige«, sagde den kritiske, skeptiske Caspar Paludan-Müller. Hærens Mobilisering, Troppernes Afmarch, de første Kampe — aaja, hele Folket stod bag dette Opbud af Haab, Trø og Vilje. Men allerede da Efteraaret kom, var Splittelsens Aand vendt tilbage. Den fulgte i de politiske Stridigheders Spor. Stemningen fortog sig. Hverdagen meldte sig. Modløsheden begyndte at orm-æde vore Tanker. Vi stod Trearskrigen igennem — men ikke i Skæret af det Hengivelsens Baal, der havde flammert, da den nye Frihed pludselig tegnede sig for Folkets Syn. Ære være de trofaste, de urokkelige. De fandtes — som de altid vil findes. Men i Begejstringens Rus havde Folkets store Flertal *ikke* sagt et Ja, hvis Ekko kunde lyde uforandret klart og fast, da Skuffelserne kom. Og vi har ingen Ret til at dømme Flertallet af den Grund. Spørgsmaalet er, om et bindende Ja kan siges under en folkelig Jubels Stemningsstorm.

Og saa er der et andet Spørgsmaal: er Flertallet af Folket i det hele af en saadan Art, at det bevidst kan svare *Ja*? Der kræves saa meget dertil. Ved Siden af *Karakter* kræves der en anden af Livets store Grundpiller: *Aand*.

Hvad betyder det f. Eks. at sige Ja til vor Historie? Det vil ikke sige, at man lærer dens vigtigste Rammer saa nogenlunde at kende — dens Aarstal, Navne og Begivenheder. Det kan vel til Nød de fleste gøre, men dermed kommer de ikke langt. At sige Ja til Historien betyder at gøre den til et levende Led i Personlighedsudviklingen. Det kan ske uden omfattende historiske Kundskaber, uden systematisk Læsning, uden Overblik. Der forudsættes kun dette ene: at man paa et eller andet Punkt kommer i virkelig *Livsforbindelse* med det svundne — at det inspirerer en, at det bestemmer ens Opfattelse og Handling saa gennemgribende og suverænt, at man fyldes af Medansvarets aldrig ophævede Forpligtelse.

Et Eksempel vil vise dette.

III.

Der var en Mand nede paa Sproggrænsen, en anset Bonde, Stedets Aamtsforstander og Landraadens Omgangsfælle. I sin preussiske Skoletid havde han modtaget de reglementerede Kvantaa af historisk Belæring, lært dem og glemte dem. Hvad Brug skulde han gøre af dem, naar han gik over sin Mark eller kom til Marked i Nabobyerne?

Saa oplevede han Afstemningstiden. Hans hele Stilling førte med sig, at han blev sagkyndig »Tilforordnet« paa tysk Side, og i god Tro begyndte han Arbejdet — for Dagen, der kom. Uden historisk Ballast, uden aandeligt Perspektiv, i hvert Fald kun med den historiske Bevidsthed som en død Skoleerindring blandt saa mange andre af tilsvarende ligegyldig Art.

Indtil han en skønne Dag oppe paa »Flensburger Hof« faldt over et Nummer af »Flensborg Avis«. Gik det mon an at læse Dansk? Jo, saa sandelig! Han kunde stave sig igennem det. Og han fik Lyst til at læse mere — et eller andet sammenhængende, som kunde oplyse ham om Forhold, han ikke kendte.

Ude paa »Margretesminde« fik han da fat i en lille Oversigt over Sønderjyllands Historie. Donnerwetter, sagde han, hvad er dette? Hvad betyder disse »Kendsgerninger«? Propaganda? Perfid dansk Løgnagtighed, eller —?

Det var dette »eller«, som satte ham i Gang. Hvad Oversigten indeholdt, kunde jo være lige saa dødt, intetsigende og nytteløst som alt, hvad hans Skolebøger havde indeholdt. Men et Spørgsmaal var vakt, og Livet begynder altid med et Spørgsmaal. Har vi Stof i os til at leve, gaar vort følgende Arbejde ud paa at finde Svaret.

Saaadan med ham. Han maatte selv søge efter det. Han kunde ikke stole paa andres Svar, for hvad de fortalte om det svundne, maatte alligevel omsættes i personlig Form, inden han kunde bruge det. Han tog hjem til sin Gaard. I en gammel Dragkiste laa Breve fra hans Forældres unge Dage — Breve, som han ikke før havde skænket en Tanke, men som nu blev dyrebare Klenodier. De indeholdt maaske selve Løsningen paa hans Spørgsmaal. Og han satte sig til at læse i dem — stave sig igennem dem, for de fleste af dem var paa Dansk. Det var saaledes alle Brevene fra København. Han opdagede, at hans Far havde deltaget i det sønderjydske Møde i Hovedstaden 1861, og at han havde holdt en Korrespondance med sine Værtsfolk gaaende i de nærmest følgende Aar. Hvorfor havde hans Far gjort det? Hvilke Forestillinger havde han huset om Folket og dets Liv? Selv om Begivenhederne folkeligt set havde slaaet ham ud, gjort ham tavs og klippet Baandene mellem ham og disse Københavnerne over, saa end ikke Sønnen havde faaet nogen Anelse om det, der laa forud, laa der altsaa noget forud! Der var en anden Skæbne, en anden Livsvilje, en anden Aand — som var den oprindelige. Faderen havde kunnet næres af den, udvikles som Personlighed og gaa i Graven som et helstøbt Menneske, hvis — dette senere ikke var kommet og havde slettet Fortiden ud.

Nu blev Bonden ivrig. Han maatte have Bund i sin egen Tilværelse. Han læste Stumper af Allens og A. D. Jørgensens Skrifter, og det var altsammen godt nok, men aandelig talt Laanegods. Han maatte begynde med sin egen snævre Hjemstavn. Hvor laa hans Gaard? I Tarup. Var Tarup da et tysk Navn? Eller nu hans Mors Fødested? Ogsaa det havde jo et rent dansk Navn — Flensborg. Saa tog han sig en Vending over sine Marker — lutter danske Navne paa Bakker, Aadrag og Skovholt. Var Forklaringen da den, at han hørte hjemme i et tabt Land? Havde han ingen Anelse haft om sin Rod — om »Blodets og Jordens« sande Røst?

Han tog nogle store Ark hvidt Papir og delte Siderne i tre Kolonner. I den mellemste skrev han i Snesevis af Udtryk fra det Anglerplat, som han daglig talte. I Kolonnen til venstre noterede han alle de tilsvarende Udtryk paa Højtysk — i Kolonnen til højre opførte han, hvad han efterhaanden fik Kendskab til af danske Ord for de samme Ting og Begreber. Og saa sad han i Vinteraftenerne ude paa sin Gaard og sammenlignede — møjsommeligt, dødsensalvorligt. For dette gjaldt Livet, begreb han. Hvorfor havde man bildt ham ind, at han var tysk? Selve hans Dagligsprog viste jo i en uendelig lang Række af Tilfælde, at det var formet paa dansk Grundlag. Det svarede aldeles til Marknavnene, til Gaard- og Bynavnene, til hans eget Slægtsnavn, til Farens Breve, til hele den Verden, der havde været, men som han ikke før havde kendt.

Tysk?

Han kaldtes over til Forhandlinger i København. En Søndag gik han i Marmorkirken for dog at være i Guds Hus, selv om han ikke vilde forstaa ret meget af Prædikenen eller Salmesangen. Een Ting forstod han: at Præsten til Slut bad for »vore fraskilte Brødre og Søstre«, at de snart maatte vende hjem igen. Og han blev rasende. Dette var bespotteligt. Det var at føre Politik op paa Prædikestolen og vanhellige Embedet. Da han kom hjem til Hotellet, gav han ondt af sig over for Tjeneren. Saa hensynsløst udnyttede de Danske altsaa Afstemningstidens opbrusende Stemning, at de ikke undsaa sig for at agitere i selve Kirkebønnen.

Skæbnen var ham ualmindelig mild: Tjeneren vidste virkelig Besked og kunde fortælle ham, at det slet ikke var Øjeblikket, som havde lagt Præsten en saadan Bøn i Munden. Rundt om i Landets Kirker havde mange danske Præster Søndag efter Søndag bedt for Sønderjydernes Befrielse — helt fra 1864. Donnerwetter, sagde vor Mand, saa var Bønnen altsaa Udtryk for en uovervindelig Trofasthed. Den slog Bro over alle Aarene — fra Dagen i Dag til den Tid, som Farens Breve havde fortalt om. Den skabte Sammenhæng mellem det, han havde sporet paa den gamle Dragkistes Bund eller i Angels Bondemaal, og det, han nu selv oplevede. Det var, som hørte han et dybt Aandedrag — hans eget Folks.

Tidligt næste Morgen vandrede han rundt i Byen, før Mødet skulde begynde. Han kom til Glyptoteket. Hvad var det for en Bygning? Det var ikke umiddelbart at se; men lidt fra ham kom en Politiofficer ridende — maaske gik det an at spørge ham.

Ja, sagde Politiofficeren, det er en Kunstsamling af den og den Art, skænket til København af den og den Mand. Aabningstiderne kan De se dér og dér. Han hilste og red videre.

Anglerbonden vendte sig om. En Mand stod ved Siden af ham. »Kendte De ikke Rytteren?« spurgte han. Hvor skulde han kende ham fra — en Politiofficer, høflig og opmærksom, venligt forklarende, i sig selv et tiltalende dansk Træk.

»Det var Kongen!« sagde den anden med et Smil.

Donnerwetter! Kunde *det* lade sig gøre? Kunde Kongen ride rundt i Byen uden Følge og give fremmede Folk Besked, naar de trængte dertil? Bonden havde engang været i Flensborg, da Kejser Wilhelm ventedes til Staden. Timevis havde han staaet i Trængslen, indtil »Hohenzollern«s Barkasse endelig lagde til. En Bil var kørt hen til Landgangen, en Uniform lynsnart forsvundet i den — Ritsch — »Borte« tog Kejseren med Følge og det hele! Bedre gik det ikke om Eftermiddagen, da Afrejsen skulde finde Sted. Oppe fra Officerskasinoet kom Bilen jagende ned til Havnen — Ratsch — og Kejseren var om Bord. — Og her red Danmarks Konge rundt i sin Hovedstad — ganske ene. Svarede omhyggeligt, naar man spurgte ham, og han kunde se, at man gerne vilde vide ordentlig Besked!

Men saa havde der sikkert ogsaa været Sandhed i det, som A. D. Jørgensen og andre fortalte: at Frederik VII havde svunget Madam-merne i »Borgerforeningen« i Flensborg, naar der blev holdt Bal, og Majestæten kom ind fra Lyksborg, eller at Frederik VI havde sejlet rundt i Kanalerne i Frederiksberg Have, medens hans trofaste Undersaatter stod inde paa Bredden og bukkede og nejede for »den højst elskede Familie«. Det var jo det samme Sind, man mødte overalt i Danmark. Det var jo det samme Folk — da som nu. Anglerbondens eget Folk! Nu bar Broen! Han kunde uden Frygt vandre over den — tilbage til det tabte Land, som stadig levede i hver den, der ikke havde sluppet Livsforbindelsen med det svundne. Alt dette var *hans!* Der krævedes intet andet, end at han tog det i Besiddelse, bekendte sig til det — i Smerte og Lyst, i Kamp og Sejr. *Ja* — han var *dansk!*

Denne Historie har jeg fra ham selv. Han fortalte mig den, jævnt og naturligt. Det var hans største Oplevelse — det var det, som folkeligt set havde givet ham *Livet* i Stedet for den aandelige Død, han hidtil havde ladet sig narre til at kalde Liv. Sidste Gang jeg saa ham, var en sen Sommeraften paa hans Gaard. Han viste mig et Brev, han havde faaet fra Landraadinden, og hvori han trakteredes med de voldsomste Udtryk — Renegat og Forræder. Han lo. Hvad betyder alt dette, sagde han triumferende. Jeg kom ikke hjem i 1920 — og jeg kom *dog* hjem. Nu lever jeg i mit Folk. I det, som aldrig kan dø. Man siger, at det ligger oppe paa Kirkegaarden. Nej, det arbejder den Dag i Dag i Jorden, synger i Sproget, styrkes i Haabet og næres af Fortiden. Det er ubetvingeligt. Dets Rod er Tusinder af Aar gammel og rækker helt ned til de dybeste Lag, som Gud gav Vækstbetingelse og Grøde.

Var det en Begejstringsrus, der havde aflokket ham hans *Ja*? Nej, det havde beseglet Afslutningen paa en Kamp, en aandelig Revolution. Den havde kostet Brud med gamle Venner — »kolde Skuldres«, hvor han før havde mødt Varme. Derfor var hans *Ja* saa ægte. Det bar ham helt ind i Døden.

Men ikke heller havde det været et planmæssigt Studium af Historien, som havde ført ham til den nye Erkendelse. Hvad der havde drevet ham var et lillebitte Udsnit af det forbigangne, fyldt af Liv, af direkte Tale — overbevisende helt ind til Marven i hans Tilværelse, fordi det rummede netop *de* Enkeltheder, som aldrig vilde kunne bedrage hans Sind.

Saadan har vi det alle. For hver enkelt af os er der en Vej, maaske kun en Sti, der fører fra Øjeblikkets Nu tilbage til det, som har præget danske Slægter før os. Finder vi den Sti — saa kan vi sige et *Ja*, der hverken vakler eller gaar paa Akkord, fordi det bekræfter *Livet* før, i og efter os — Gaven, som vi engang skal staa til Regnskab for.

IV.

Det er aabenbart saadan, at der skal *Smerte* til et sandt *Ja*. Lykkefølelse gør det ikke, Begejstring endnu mindre. Men føler man, at der staar noget dyrebart paa Spil, at man er blevet narret for Værdier, som man ikke kan undvære, og som for Livs og Døds Skyld maa generhverves paa ny — saa kommer ens *Ja* af sig selv. Og saa *holder* det!

For Kulturmennesker kan det være en Lettelse at blive bragt i denne Situation. Vi er til daglig bundet af tusinde Hensyn, som hæmmer og vanskeliggør. Enhver Sag har mindst otte Sider, og vor Samvittighed forlanger, at den bliver set fra dem alle otte. Hvor-efter vi som Regel svarer »Ja—e« eller »Næ—e«. Vi kender vist alle Mennesker, der har sygeligt svært ved at tage et Standpunkt — enten fordi det *kunde* tænkes, at man trods den bedste Vilje kom til at begaa en Uret, eller fordi man simpelthen har mistet Evnen til at skelne væsentligt fra uvæsentligt og saa *handle* derefter. »Det karske enten — eller«, som gamle P. Lauridsen talte om, naar han fældede sin skarpe Dom over Christian VIII's nationale Politik, træffes sjældent hos dem, der fører an. Mange regner en kategorisk Afgørelse for Udslag af Brutalitet, af Fanatisme eller af ungdommelig Mangel paa Ansvarsfølelse. Og i adskillige Tilfælde har de Ret — nemlig overalt, hvor elendige, ligegyldige Petitesser klares ved et affejende *Ja* eller *Nej*. Men staar man over for de *store* Spørgsmaal, de helt afgørende for Menneske- og Folkelivet, har man overhovedet ingen Ret til at vakle i sin Beslutning. I saadanne Tilfælde vil ens Ubeslutsomhed undergrave Livsdueligheden — ofte for talrige andre end en selv.

Vi bliver nu og da stillet overfor Problemer, der er saa enkle og samtidig saa vidtrækkende, at de kræver et ubetinget rent Svar. En Kristen kender det fra sit Personlighedsliv — en ikke-Kristen har vel forøvrigt de samme Erfaringer. Der opstaar Situationer, i hvilke vi instinktivt siger til os selv: Her kan du ikke »tjene to Herrer« —

det er Sagen for alvorlig til. Her maa du vælge! Og har du sagt Ja, saa er du *bundet* af det! Du skal *handle* efter det. Du skal *ofre* for det — maaske dig selv med alt, hvad du ejer og har. Svigter du — saa forraader du dit Menneskeværd. Du skal omhugges og kastes paa Ilden.

Saa dan kan Øjeblikket forme sig ogsaa for et Folk. Det kan stilles over for Valget — uden Mulighed for at knibe uden om. *Vælg* — og gør det *nu!* Vi har kendt den Slags Øjeblikke. Vi kan tænke paa Lørdagen før Palmesøndag 1159, da Absalon fik Bud om, at de evindelige, ydmygende Venderplyndringer nu havde ramt Egnen ved Boslunde, og han fulgt af kun 18 Mand »med en herlig Sejr indviede sin Bispestav og sit Herreskjold« — ikke for bagefter at lade Landet sove videre i slap Passivitet, men for helt og ubetinget at vælge Kampen mod Fjenden, til han for alle Tider var fordrevet, koste hvad det vilde. Vi kunde nævne den Aprilnat i 1340, da Niels Ebbeson og hans Svende tog den aabenlyse Kamp op mod Landets Ødelæggelse af holstenske Besættelsestropper og førte den igennem, til en genrejst dansk Kongemagt kunde tage Ledelsen i Stedet for de irregulære Styrker af Væbnere og Bønder. Eller den Augustdag i 1658, da Kong Frederik III paa Københavns Slot svor sig sammen med Byens Borgere for at sætte *alt* ind paa et klart Ja til Landets Frihed. Gang paa Gang har vi i Aarhundredernes Løb staaet over for Valget mellem Underkastelse eller en Kraftanspændelse til vor Evnes yderste Grænse. Uforberedte har vi som Regel været. Men det har ikke fritaget os for at maatte vælge. Og vi har alle Dage svaret den barske Skæbne med et fast: Ja — *saa kom da an!* Først den 9. April 1940 sveg vi gammel Sæd og Ære.

Lad nu dette foreløbig ligge. Det er dog *Øjeblikkets* Situation, der har hele Interessen. Den er i sig selv saa alvorlig, at den maa lægge Beslag paa alle Tanker. Hvad kræver den af os? Med hvilket Ja skal vi møde den?

Der er ingen Grund til at tale vidt og bredt om vor »Besindelse« paa Danskhed. Vi har i snart et Aar ikke bestilt stort andet end at »besinde« os. Alle de flove Almindeligheder kan være gode nok at begynde med — men ikke som Enekost i Længden. Vi lever i en Verden, der kræver fast Haandelag, Vej og Vilje. Lad os binde an med Problemerne selv.

Først maa dog een Ting betones. Den er allerede antydnet, men den maa gentages, saa der ikke kan herske den mindste Tvivl: *Vi staaar umiddelbart over for at skulle træffe et Valg!* Det er ikke vor Skyld, at det er kommet dertil; dog, hvem der bærer Ansvaret, er jo af underordnet Betydning. Hovedsagen er, at vi skal vælge — *nu!* Og et Valg vil ikke alene sige, at vi binder os ved et Ja. Vi binder os i samme Aandedræt ved et *Nej*. Det gælder »det karske enten — eller«. En Mellemsvej findes ikke. Endvidere: selv om vort Ja vil give os *Styrke* — vort Nej vil ubetinget kræve *Offer!* Vi slipper ikke vederlagsfrit til det. Regningen vil blive præsenteret, og den maa

indløses. Naar dette er sagt, saa al Misforstaaelse er udelukket, kan vi gaa over til de konkret foreliggende Spørgsmaal. De dækker baade vor indenrigs- og vor udenrigspolitiske Situation.

V.

Grundlaget for enhver Drøftelse med os maa være *Anerkendelsen af vor Ret til at træffe Beslutninger som et frit, uafhængigt Folk*. Vi baserer denne Ret paa en aartusindlang fri Fortid, paa en prøvet Evne til selvstændigt nationalt Liv og paa en urokkelig Bevidsthed om at eje et skarpt markeret folkeligt Særpræg, som gør alle andre Nationer fremmede for os. Vi har nære Frænder her i Norden, Brødre, som vi langt om længe har kæmpet os til Enighed med; men ogsaa *de* har i Aarhundredernes Løb udviklet nationale Ejendommeligheder, som ikke i alle Henseender er vore. Vi forlanger med *Livets Ret* at være os selv.

Vor Selvstændighed har indadtil som udadtil fundet Udtryk i *vor Forfatning*. Vi har selv skabt den. Paavirkninger udefra har vi omsmeltet, saa der fremstod en forfatningsretlig Form, der er dansk. Den er forankret i Grundloven, og dens tre stærke Hovedsøjler hedder: vor Konge, vor Regering og vor Rigsdag. Men alle tre har kun levende Gyldighed, naar de tilsammen personificerer det, der er al dansk Statsmagts Urkilde: vort *Folk*.

Det er derfor, vi — trods enhver partipolitisk Uenighed — staaer sammen om *Folkestyret* som om en umistelig Arv. Vi er fuldkomment paa det rene med, at det historisk set er en ret moderne Fremtoning, at det er et Barn af det 19. Aarhundredes Liberalisme, og at Stødet til det skyldtes Bevægelser, som udefra skyllede ind over os. Men dette er ligegyldigt. Det er akcepteret af os og indlevet i os. Vi kan kun tænkes at bryde med det, hvis vi selv bliver i Bund og Grund omskabte — eller hvis vi *tvinges* til et Brud. Den første — utænkeligt fjerne — Mulighed vilde kunne føre til en stabil Nyordning. Et paatvunget Brud vilde medføre Folkestyrets Genrejning, i samme Øjeblik Tvangen faldt bort.

Hvorfor er det en utænkelig fjern Mulighed, at vi Danske *frivilligt* skulde opgive Folkestyret? I allerførste Række, fordi det bedre end noget andet garanterer os to Værdier, som forekommer os nødvendige for en menneskeværdig Tilværelse: *den ubetingede Samvittighedsfrihed og den relativt store Ytringsfrihed*. Vi veed, at der maa være Grænser for den sidstes Omfang, og at det alle Dage er faldet Liberalismen svært at afstikke dem. Dens Ideologi pegede i Retning af uhammet individuel Frihed. Men Fornuften lagde Dæmper paa dens Tilbøjelighed til Doktrinarisme. Man indsaa, at den, som vil nyde Statens Værn og et Borgerskabs Rettigheder, ikke uden videre kan faa Lov til at undergrave baade Stat og Borgerskab. Grundlovene — lige fra 1849 til 1915 — sætter Skranker for Borgernes frie Optræden, og ingen har fundet dem urimelige — før moderne Teorier begyndte at kræve absolut Frihed til at lykssaliggøre os med — Frihedens Afskaffelse!

Denne Folkestyrets vidtgaende Sikring af vor Ret til frit at »tænke, tro og tale« er ikke i første Række et Udslag af politiske Overvejelser. I saa Fald vilde den være forholdsvis let at rukke. Den er blevet en uadskillelig Del af det, man kalder *dansk Folkeaand*. Vi er aandeligt talt ikke Danske, hvis vi ikke hævder og forsvarer denne Ret. At noget saadant virkelig med Sandhed kan siges, skyldes i fremragende Grad en enkelt dansk Mand: Grundtvig. Det maa sikkert være tilladt at mene, at han i *borgerlig* Forstand havde noget vanskeligt ved at fastslaa, hvor Frihedens tvingende nødvendige Grænser skulde trækkes. Men fra et *menneskeligt* Synspunkt havde han ubetinget Ret, naar han hævdede den fuldkomne Samvittighedens Frihed som en Forudsætning for et menneskeværdigt Liv. Han gjorde det i Tillid til *Aandens* Overmagt. Og trods alle bitre Erfaringer skal man tænke sig godt om, før man forkaster dette Resonnement. Vi har set materielle Hensyn blive stillet i første Række, og vi har set Landet ledet ud fra Principper, der intet havde med Aand at gøre. Det hører imidlertid altsammen en Tid til, i hvilken Lykken var os god og Sorgløsheden derfor stor. Nu er Bladet vendt. Nu har alle en Fornemmelse af, at de gamle Guders Dage er forbi, fordi de befinder sig ilde i det barske Klima, vi oplever. Men *Aanden* paavirkes ikke deraf! Og der kaldes paa den fra alle Sider, for der er intet andet, som kan frelse vort Liv. Men man vil meget hurtigt erfare, at den nu som før kræver *Frihed*, hvis den skal virke: et frit Sind i et frit Folk! Trods alle forudgaaende Nederlag paa vor indre Front er det en Kendsgerning, at vi ikke paa nogen som helst anden Maade kan bevare vort danske Ansigt. Fordi Friheden — i *denne* Forstand — er blevet eet med Folke-aanden og har det frie Folkestyre som sin nødvendige Forudsætning, *derfor* er det danske Folkestyre mere end et politisk Princip, det er vor danske Livsform, en simpel Livsnødvendighed for os.

Det er ogsaa dette Styre, som giver Sikkerhed for den eneste Lighed, der har noget med Virkeligheden at skaffe: *Ligheden for Loven*. Al anden Lighed er Unatur. Vi har ulige Evner og ulige Karakter, ulige Interesser og ulige Tro. Det er Taaber, som tænker sig en Udligning paa disse Punkter. Vi vil altid faa ulige Indflydelse paa politiske og sociale, paa økonomiske og intellektuelle Spørgsmaals Løsning. Og det er godt det samme! Vi vilde ellers leve i Trivialitetens Helvede. Men over for *Loven* garanterer et sundt Folkestyre os Lighed. Lovfæster Folkestyret Ulighed — *klassebetonet eller partibetonet* — er det simpelthen ikke længere noget Folkestyre. Saa er det inde paa at anvende Metoder, som kun i Grad, men ikke i Væsen adskiller sig fra det autoritære Styres. Saa er Forbindelsen mellem Folkestyre og Folkeaand løst, og Friheden henvist til Katakomberne. Det er *denne* Form for et degenereret Folkestyre, vi har set Udslag af, og det er *den*, vi ikke længere vil anerkende. Har vi sagt *Ja* til Folkefriheden, maa vi sige *Nej* til dens skjulte eller aabenlyse Ødelæggere. Begge Arter findes. Vi tager de skjulte først.

VI.

Hvis man gik til dem selv og sagde: »Hvorfor lægger I Øksen ved vort Folkestyres Rod?« — vilde de se ganske uforstaaende paa en og svare: »Vi? — Det kunde da aldrig falde os ind!« Og paa en Maade vilde de have Ret. De veed ikke selv, hvad de gør.

De er nemlig hildet i de politiske Slagords Spindelvæv. Naar de taler om Folkestyre, tror de, det er ensbetydende med *Demokrati*. De kan ikke se, at selv om et Folkestyre *altid* maa være demokratisk, giver Demokratiet *langt fra altid* Udtryk for et folkeligt Styre — oftest kun for et Partis politiske Forrettighed. Eller de bilder sig ind, at Folkestyre er det samme som *Parlamentarisme*, skønt Parlamentarismen ifølge sin Ide *aldrig* kan virkeliggøre Folkets, kun en Flertalsgruppes Vilje. Der er ikke noget at sige til disse Misforstaaelser. Saadan har Udviklingen lagt Sagen til Rette, og det vilde være urimeligt at forlange, at de professionelle Politikere skulde kunne se bagom de politiske Kulisser, hvis —

Ja, *hvis!* Thi her staar vi overfor den Omstændighed, som *burde* kunne aabne deres Øjne. Det er ikke den Kendsgerning, at Oppositionen gennem mange Aar har følt vor hjemlige Parlamentarisme udnyttet i Partiaandens eller Klasseaandens og ikke i Folkeaandens Tjeneste. Oppositionen har selv været lige saa blind for den parlamentariske Styreformens aabenlyse Skavanker, hildet — som den var og er — i den Tro, at *Folkets Aand* ad denne Vej kan give sig til Kende. Oppositionen har i saa Henseende intet som helst at lade Regeringspartierne høre. Den har i en Række Tilfælde paataalt, hvad den opfattede som direkte Misbrug, men den har ikke frigjort sig for Medansvar; thi som Regeringspartierne har den i Princip og Praksis gjort Knæfald for vor hjemlige Parlamentarisme af 1901.

Naar Huset brænder, er det ørkesløst at sætte sig hen for at gaa gamle Regnskaber efter. Gør man det, skrider Taget ned over Hovedet paa en, og man faar ikke bjerget saa meget som en Stump. Lad derfor al politisk Divergens fra før den 9. April 1940 ligge. De groveste af Fejlene kan jo ikke længere gentages. Lad os se fremover. Er vi ikke ved Samlingsregeringens Hjælp naaet til fuld Sikring af Folkestyret?

De deltagende Partier har utvivlsomt en ærlig Vilje til at følge een Linie: dansk Livsviljes Linie — derfor *Folkets* Linie. De Hæmninger og Vanskeligheder, som de staar over for, dels fordi »gammel Vane er vond at vende«, dels fordi et nyt System altid knirker, selv om det bæres af den redeligste Vilje, nu ja, disse Vanskeligheder kan vel overvindes — *hvis vi faar Tid nok dertil!* Det er dette *hvis*, som giver Øjeblikket dets Alvor. Det er dette, som burde kunne aabne Øjnene paa os alle.

Vore Politikere har den uafviselige Pligt *med alle tænkelige Midler* at bjerge dansk Frihed ud af Stormen. De har ingen større Opgave end at bygge Bolværket for vort Folks Uafhængighed saa stærkt, som det overhovedet kan bygges. Intet fornuftigt Menneske vil forlange, at de skal kunne garantere dette Bolværks Tilstrække-

lighed under enhver som helst tænkelig Situation. Men man har soleklar Ret til at kræve, at ingen Fordomme, intet Hensyn af personlig Art, intet Partidogme, ingen tilvant Praksis eller andet underordnet politisk Begreb stiller sig hindrende i Vejen for den kraftigst mulige Udbyggen af Værnet om vor Selvbestemmelsesret.

Fundamentet, hvorpaa Bolværket maa hvile, er i fuldkommen Orden. Det hedder *Danmarks Riges Grundlov af 5. Juni 1915*. At vi i sin Tid var dybt uenige om adskillige af dens Bestemmelser, er i Dag uden Antydning af Interesse. Vor gældende Grundlov er vedtaget af Folkets valgte Repræsentanter og underskrevet af Kongen — det er nok. Vil man ændre den, maa det ske ad den komplicerede Vej, som Grundloven selv foreskriver, og det kan ikke stærkt nok understreges, at ethvert Forsøg i den Retning for *Øjeblikket* maa stemples som landsskadeligt. Det er sandsynligt, at nye Principper for Statens Styre vil kræve Plads, naar først Krigen er endt, og at de vil vinde saa overvældende Tilslutning i Folket, at en ny Grundlov bliver Resultatet. Men at diskutere disse Spørgsmaal, saa længe vor Handlefrihed er begrænset, vilde være ansvarsløst. *Vi har kun Sikkerhed for at kunne staa fast imod enhver Pression, saa længe vi holder os paa den gældende Forfatnings Grund*. Vil vi eksperimentere med andre Systemer, faar vi let Tilbud om en Hjælp, som vi ikke ønsker, og det er da ikke svært at se, hvor vi vil havne. Spørgsmaalet om vor Forfatning er *et internt dansk Problem*. Vi kræver den absolute Eneret til enhver Afgørelse her. Ingen andre kan tale paa vore Vegne eller paabyde os at gaa Veje, som vi ikke selv ønsker at gaa.

Men uden Vaklen at fastholde Grundloven nødvendiggør ikke, at man med samme Nidkærlighed fastholder Skinnet af at følge en eller anden *Regeringspraksis*. Det gør man kun, hvis man i Praksis styrkes derved. Vil en Opretholdelse *svække* Modstandskraften, ændrer man sin Metode.

Denne Tanke kan næppe virke overraskende. Vore aktive Politikere har selv lagt for Dagen, at det parlamentariske System af 1901 *ikke* slaar til under de nuværende Forhold, og at Rigsdagens sædvanemæssige Funktioner *ikke* kan gennemføres ved de samme Midler som før. Omstændighederne er for stærke — som de var det, da den første Verdenskrig brød ud. Det maa sikkert være nok at minde om Indenrigsministerens vidtgaaende Bemyndigelseslov af 7. Aug. 1914, om Nedsættelsen af Den overordentlige Kommission Dagen efter, om den Lovgivning fra det sidste Tiaar, som har givet Handelsministeren udstrakt Bemyndigelse vedrørende Valutaforholdene, om det første Samlingsministerium efter Besættelsen med dets 6 oppositionelle Politikere som Regeringsmedlemmer uden Portefeuille, om det andet Samlingsministerium med dets Ikke-Politikere som Fagministre og om Rigsdagens Nedsættelse af et Ni-mands-Udvalg til Forenkling og Koncentration af den parlamentariske Debat. Det er saa naturligt, at alt dette er kommet. Man

maatte være komplet forbenet, hvis man ikke kunde indse, at en parlamentarisk Praksis, som blev anvendt, medens alt aandede Fred, ikke uden videre lader sig opretholde, naar Krigen bryder løs, ja naar den føres ind i vort eget Land. Der er intet Sted i Europa, hvor man efter Storkrigens Udbrud i Efteraaret 1939 ubekymret har turdet leve videre paa de samme parlamentariske Metoder som før. Ikke engang i Parlamentarismens Moderland — England — har man vovet at gøre det. Overalt er Regeringsmyndigheden i stor Maalestok øget ved Ministeriernes Sammensætning uden smaaligt Hensyn til den parlamentariske ABC og ved vidtgaaende Bemyndigelseslove paa de lovgivende Forsamlings Bekostning. Det er overalt sket med disse Forsamlings Tilslutning og loyale Medvirkning. Partimaskinerne er af sig selv gaaet i Staa, medens Nationernes Ve og Vel er blevet det eneste Ledemotiv for det politiske Liv. Vi vilde kunne rette en alvorlig Anklage mod vore Politikere, hvis de ikke havde fulgt denne Linie, og hvis de ikke vilde vise sig villige til at følge den, saa langt *Øjeblikkets ekstraordinære Forhold kræver det*.

Man har heller ikke hørt nogen sige, at Koncentrationen af den administrative eller Forenklingen af den lovgivende Myndighed skulde betegne et Brud med Folkestyrets Princip. At Befolkningen inden for disse demokratiske Nationer skulde have sat deres Frihed over Styr, fordi de indrettede sig paa en mere hensigtsmæssig Maade. Der er ikke noget Tilfælde, hvor Situationen har fremkaldt en Forfatningskamp; thi de gennemførte Omlægninger har overhovedet ikke nødvendiggjort Forslag om Grundlovsændringer. Hverken her eller andre Steder. Alle disse frie Folkesamfund har netop understreget Betydningen af, at selve Basis for Nationens forfatningsretlige Status ikke blev rokket. *Uden at det direkte er sagt, er det virkelige Folkestyre — Fælløsskabets Styre — overalt blevet anerkendt som det eneste, der kunde frelse fra Undergangen*.

Men med hvilken Ret kan man da tale om Folkestyrets »skjulte Ødelæggere« blandt disse Politikere, naar det er takket være deres Vedtagelser, et egentligt Folkestyre er ved at bryde igennem — og saa hos os?

Jo, Forholdet er meget simpelt. Ingen af dem har sagt *et klart og ubetinget Ja* til den parlamentariske Omlægning, som nu har fundet Sted. De har overhovedet ikke forstaaet, at der var ved at udvikle sig en Praksis, som var mere end en Nødhjælp, og at den banede Vej for en *Regeneration* af Folkestyret, hvis man vilde bruge den dertil. Det politiske Spindelvæv er trods alt ikke fejlet ned fra Kroge og Hylder. Adskillige lever stadig i den Forestilling, at Skinnet af en gammeldags Parlamentarisme kan opretholdes, og at Demokratiet ikke vil kunne overleve en *reel* Forandring af de politiske Magtforhold. De klamrer sig til den Fiktion, at Folkestyret under fredelige Forhold er og bliver det samme som parlamentarisk Balancekunst og ubetinget Knæfald for et Vælgerflertal, og at kun hvis disse Forestillinger holdes blankpudsede i Bevidstheden, vil man

— uanset Øjeblikkets praktiske Tillæmpning — kunne komme frelst igennem Skærsilden og omsider lykkeligt havne i den samme politiske Tilstand som før 9. April 1940.

Men dette er en ubetinget Fejlregning. *Forholdene fra før Besættelsen vender aldrig mere tilbage.* Vi lever midt i en Revolution. Ganske uanset Krigens endelige Udfald vil Revolutionen komme til at sætte overordentlig dybe Spor. Selv et sejrrikt England vil hverken i social eller politisk Henseende være det samme England som det, der gik ind i Krigen. Noget tilsvarende gælder om Frankrig, om Belgien, Holland og Norge, om hvilket som helst europæisk Land, man vil nævne. Der er ikke Tvivl om, at det vil være *folkestyrede* Nationer, som gaar ud af Krigens Kaos — men ikke parlamentariske eller demokratiske i hidtil gængs Forstand. Det vilde være lige saa taabeligt at tro dette som at mene, at Czarismen vilde vende tilbage til Rusland, eller at en ny Wilhelmsk Æra kunde tage sin Begyndelse i Tyskland. Sligt sker ikke. Maaske er det *Politikere*, som har udløst disse forfærdelige Kræfter; men det afgørende er alligevel noget andet: at det overalt er *Folkeanderne* selv, som har rejst sig — til Undergang eller Genfødelse! Anden Synsvinkel vil man ikke kunne anlægge — heller ikke paa *vore* Forhold.

Og begriber man ikke dette, men handler man paa Grundlag af en helt virkelighedsfjern Betragtningssmaaade, vil man — uden selv at ønske det — komme til at *jævne Vejen for de Outsidere herhjemme, som principielt vil et dansk Folkestyre til Livs.* Hvis man mod al Fornuft hager sig fast i de parlamentariske Partidogmer og den demokratiske Katekismus fra en svunden Tid, vil man bukke under for sine Modstandere. Man vil oven i Købet gøre dem Spillet let! For imod dem mobiliserer man kun de to Faktorer, som under de nuværende Forhold er de *svageste* i vort Statsliv: Regeringen og Rigsdagen. Den tredje Faktor, den uden Sammenligning *stærkeste*: Kongemagten, vil man paa Forhaand have hindret i at gøre sig effektivt gældende til Folkestyrets Værn. *For en politisk Dogmatiks Skyld vil man have ofret Muligheden for at opretholde den sande Folkefrihed.* Det vil komme til at hævne sig blodigt paa os alle.

VII.

Saa gaar vi over til at tale om de Folk, som *aabenlyst* søger at ødelægge Betingelserne for et dansk Folkestyre. Der er ingen Grund til at spille Ord paa den Børnehave, der kalder sig »Dansk Folkefællesskab«, »Den nationale Blok«, »Organisationen til Dannelse af den nationale Fagstat«, »Foreningen til Fremme af national Bevidsthed«, eller hvad man ellers har malet paa de Skilte, der hænger og svajer i Vinden. Muligvis er forskellige af disse »Bevægelser« allerede rystede sammen til een Cocktail. Det kan ske uden større Forberedelser. En middelstor Sal kan rumme alle »Førerne« og deres »Følge«. Lad dem være. Kun eet Parti er der nogen Grund til at standse ved: DNSAP — *vore hjemlige Nazister.*

Det skyldes i Sandhed ikke Partiets Talstyrke. Det skyldes helt andre Aarsager. Og som Forholdene ligger i Øjeblikket, vil det være

nødvendigt at tale rent ud om Sagen. Her staar saa meget paa Spil, at fortsat Tavshed eller Tilsøring vil være ganske uforsvarlig.

Det virker beskæmmende at se Pressen angsteligt benytte Betegnelsen *Clausenister* om disse Folk. For det første er der i Partiets Program ikke et Komma, som Hr. Clausen kan gøre Forfatterrettigheder gældende til — *alt* er Importgods. Og for det andet vidner denne taabelige Navnedannelse om en næsten utrolig Naivitet. Et københavnsk Blad skrev som undskyldende Forklaring: »Man vil fra dansk Side kunne kritisere Frits Clausens Parti og dets Handlinger, uden at det opfattes som Angreb paa tysk nationalsocialistisk Verdensanskuelse«. Kan man naa længere i Begrebsforvirring?

Thi Grunden til, at vi Danske med Forbitrelse vender os imod Hr. Clausen, er jo *netop* den, at han vil paaliste eller paatvinge os en *tysk* »Verdensanskuelse«, som aldrig kan blive nogen *dansk*. Det er fuldkommen meningsløst at tro, at en direkte Understregning af denne Kendsgerning skulde kunne krænke Tyskland. En Tysker vilde med sand Afsky vende sig imod den Landsmand, som under Udnyttelse af en Nødssituation vilde paaføre ham en Verdensanskuelse, der ikke var *tysk*, men f. Eks. engelsk, russisk eller kinesisk. En Verdensanskuelse er et Udtryk for Nationens Livsopfattelse, for dens Vurdering af de aandelige og materielle Kræfter, som udløses i og omkring den. Det manglede bare, at *vor* Verdensanskuelse skulde være andet end *dansk!* Ud fra *vor egen* Livserfaring, vort *egne* Livsgrundlag i Fortid og Nutid bedømmer vi de Strømninger, som naar os fra Udlandet. Deres Indvirkning paa *vor* Tankegang, deres Omformning i *vore* Sind, Udskillelsen af Elementer, som er uanvendelige for os, og Antagelsen af andre, som vi aandeligt kan benytte — det er den Proces, der skaber *vor* Verdensanskuelse.

Hvis Hr. Clausen og hans »Sysselmænd« (♫: Gauleitere) og »Stormførere« (Sturmabführere) etc. var i Stand til at præstere et meget beskedent Tankearbejde, vilde de indse, at en Mekanisering som den, de driver, ikke alene savner al Forbindelse med *dansk* Aand, men slet og ret med *Aand*. Der er det mærkelige ved det, vi kalder Aand, at det er uløseligt forbundet med Personlighed, og Personlighed er ikke noget, man kan skaffe sig i en Uniformsforretning. *Vore* hjemlige Nazister burde have lært saa meget af deres tyske Forbilleder, at de begreb Forbindelsen mellem Personlighed og Nation — begreb dette, at ingen kan omskabe sit indre Væsen ved at løse det fra Folkets Naturgrund. Den, som forsøger derpaa, bliver hverken Fugl eller Fisk — i karaktermæssig Forstand en sølle Stakkel, aandeligt talt steril. Han kan muligvis fungere som Talemaskine, men saadan, at han kun minder ordentlige Folk om Poppedrenge i Zoologisk Have: en Efterplapper, et Produkt af U selvstændighed og Dressur. Kan man have andet end Foragt til overs for denne selvforskyldte, aandelige Invaliditet?

For som Bjørnen at bjerge Skindet er det de Herrers Vane at hen- vise til andre fremmede Bevægelser, som har bidraget til at om- forme vor Livsopfattelse. De maner gerne salig Luther op af Graven og slutter med et Tableau, visende den stærkt behaaede Karl Marx. Se, siger de, for disse fremmede Kulturstrømningers Bærere har I gjort Knæfald, for Lutheranisme som for Liberalisme og Socialisme — hvorfor vil I da ikke under nogen Omstændighed annamme Nazismen? De spørger som de blinde om Farverne. Der er ikke nogen af de Strømninger, de kører op med, som vi Danske har slugt raat. Vi har givet dem vort eget Præg, før vi akcepterede dem. Det gælder nemlig om dem alle, at de i ikke ringe Grad kan omstøbes, uden at de derved mister deres væsentligste Ideindhold. En dansk Lutheraner behøver slet ikke at være snydt ud af Næsen paa en tysk, en dansk Liberal har lært meget af Englænderne, men langt fra alt, og en dansk Socialist er ved et ret bredt Vand skilt fra den kanoniserede Marx. *Men Nazismen er for særpræget og fasttømret en Ideologi til at underkastes Forvandlinger.* Hr. Clausen og Kon- sorter har da heller ikke forsøgt derpaa. Derfor er hans Program simpelthen ufordøjeligt for os. Vi vil ikke engang indlade os paa at sluge Præparatet, forudsat at vi ikke ligefrem tvangsfodres med det.

En saadan Mulighed kan kun behandles som et Tankeeksperiment, og dette vilde overhovedet ingen falde paa at gøre, hvis ikke herværende Korrespondenter til ansete tyske Blade havde lagt en højst uheldig Tendens for Dagen, udsprunget af en særdeles mangelfuld Orientering. Naar man læser disse Herrers Breve, forbavses man over, at noget Menneske kan opholde sig i vort Land uden at forstaa mere af det, der foregaar. De fremstiller Tilstanden, som havde Hr. Clausens Nazister Betingelser for at gøre sig positivt gældende i dansk Stats- og Samfundsliv. Som var det egentlig dem, man i Folket gik og ventede paa! Vil man berøve det dansk-tyske Forhold ethvert Realitetsgrundlag, har man intet bedre Middel end at følge saadanne Informationer. Nede i Tyskland, hvor Adgangen til at skønne over dansk Tankegang og Følemaade naturligvis maa være begrænset, vil Korrespondancer af denne Art fremkalde helt bagvendte Forestillinger. Og naar den danske Presse derefter forskræmt taler om »Clausenister«, oparbejdes let den Tro, at det er Hr. Clausens personlige »Politik«, vi er imod, *medens Sandheden er den, at det slet og ret er et nazistisk Styre i tysk Aand, vi hverken med det onde eller det gode vil bøje os for.* Dette bør — ikke mindst af Hensyn til et korrekt Forhold mellem Danmark og Okkupations- magten — siges uden Omsvøb. Det er naturligt, at vi har fulgt Nazismens Fremvækst i Tyskland med Skepsis, dels fordi den er diametralt modsat vort eget nordiske Sind, dels fordi den har fjernet os og vore nordiske Frænder aandeligt fra en Nation, som vi paa mange af Kulturlivets Omraader har Arv fælles med. Men da den havde sejret, da den altsaa havde godtgjort, at den af Tyskere selv føltes som et virkeligt og varigt Udtryk for tysk Menneske- og Sam- fundssind, tog vi os dette ad notam som en Kendsgerning, der ikke

yderligere gav os Ret eller Anledning til Udtalelser. Kun saa meget sagde vi, at hos os vilde den ingen Fremtid have! Vi kunde i *praktisk* Forstand lære baade et og andet af den; men *ideologisk* var, er og bliver den os fremmed. Vort Væsen følger helt andre Baner, vort Sind har en helt anden Rytme.

Dette burde tyske Korrespondenter her i Landet have opfattet og redegjort for i deres Beretninger. *Tyskland* kræver af os en Sindets Neutralitet i det store Magtopgør og bebrejder os, at vi »lytter til London«; for fra London kommer kun løgnagtige Meddelelser, hed- der det. Vi kræver med ganske den samme Ret en Sindets Neutra- litet over for vore indrepolitiske Problemer, og vi ser med dyb Uvilje, at der »lyttes til Clausen«; for fra *den* Side vil man ikke modtage en eneste Efterretning, der har noget med Virkelighed eller Sandhed at gøre.

Vi Danske er ikke uvidende om, at man i Tyskland har et aabent Blik for Hr. Clausens haabløse Uduelighed. Det vilde være utæn- keligt andet. Til at staa i Spidsen for et Parti, som skal lede en Stat, kræves dog et vist aandeligt og intellektuelt Format, som han i alle Henseender mangler. At anbringe en halvkømt Figur som »Fører« turde stride mod selve Førerprincippet. Og man vil ikke kunne slaa sig til Taals med denne Herre »i Mangel af bedres Havelse«. Den *virkelige* Nazisme nøjes ikke med den Slags Udveje. Den maatte i værste Fald finde en *brugelig* Mand til Erstatning for ham — »Da- gens Mand til Dagens Stol«, som en gammel københavnsk Reklame udtrykte sig.

Men dette vil paa Forhaand være udelukket. Der findes ikke nogen, som af Aand, Sind og Vilje er dansk — og samtidig anven- delig som Nazist. Det er nemlig umuligt for et hæderligt Menneske at tjene til Herrer — her altsaa det, der er uadskilleligt fra dansk Aand: vor Tro paa, hvad vi forstaaer ved et frit Folkestyre, og saa et Førerskab efter tysk Mønster. Man kan bedømme de forfatnings- retlige Principper vidt forskelligt; men man kan *ikke* forestille sig, at en Nation kan blive lyksaliggjort ud fra Teorier, som den aaben- lyst forkaster. Hvad den umiddelbart vilde føle som en ulidelig Tvang, kan man ikke overbevise den om er en Form for Frihed. *Det sunde Instinkt* er en uovervindelig Modstander. Det henfalder ikke til passiv Resonneren, men markerer et Standpunkt paa tværs af alle Overtalelsesforsøg og al Argumenteren. Det svarer kun *Ja* eller *Nej!*

Saa klog er trods alt Hr. Clausen. Han veed brændsikkert, at han aldrig ved egne Kræfter kan faa nazificeret det danske Folk, og han har da været skamløs nok til at søge Dækning i Udlandet. »Et Angreb paa os er i dette Øjeblik et skjult Angreb paa den tyske National-Socialisme«, forkyndte hans Organ den 16. December. Hertil er at sige, at vi kender tysk Mentalitet tilstrækkeligt til at vide, med hvilken afgrudsdyb *Foragt* den betragter en saadan Fejghed. Hvis den tyske Nazisme havde forsøgt at stive sig af ved at paakalde Udlandets Hjælp — en i sig selv vanvittig Tanke — vilde dens Saga

hurtigt have været ude. Vi Danske har ganske de samme Æresbegreber. Ikke heller vi har andet end Foragt til overs for den, som vil udnytte fremmede Kræfter paa dansk Grund.

Der er heller intet Menneske, som er i Tvivl om, at naar Hr. Clausens Nazister trodser Lands Lov og Ret og laver Spektakler i baade Roskilde, København, Haderslev og andre Steder, er det ikke for at vinde Proselytter i vort Folk. Enhver Dansk ønsker dem af Hjertet kun den eksemplariske Afstraffelse, som bevidste og frække Lovbrud honoreres med i et ordnet Samfund. Nej, deres Tanker gaar uden for Landets Grænser. De spiller op i Haab om at vinde Bifald paa et fremmed Forum. De har en dunkel Forestilling om, at kan der skabes Indtryk af svigtende Fasthed i det danske Styre, vil Appelsinen falde i deres Turban. Derfor er en Optræden som Politidirektør Stamms simpelthen utilgivelig, og mere alvorlig end Gadedemonstrationerne selv er den Omstændighed, at en saadan Mand ikke uden videre suspenderes fra sit Embede, indtil hans Medskyld er blevet klart belyst ad Rettens Vej — hvorefter de yderligere Konklusioner vil være at drage. Det blotter Svagheden ved den Statsmagt, som af Hensyn til Landets og Borgernes Fremtid har en uafviselig Pligt til at se bort fra al personlig Overbærenhed og al traditionel Øllebrødsbarmhjertighed, saa man med et fast Tag kan faa revet Nælden op med Rode.

Nu vil sikkert de »ansvarlige« Politikere indvende, at man skal undgaa ethvert opsigtsvækkende Skridt, der kan paakalde for manges Opmærksomhed. Vi kender jo Typen: »Ti bare stille! Hunden er løs! Lad os ligge »døde«, til Faren er drevet over!« Maaske vil det være umuligt at gøre disse Folk begribeligt, at det i Øjeblikket er noget helt andet, som virker »opsigtsvækkende«: nemlig *alle Tendenser til Svaghed!* Paa dem vogtes der nøje! Frygt for det fulde Ansvar, naar det gælder uindskrænket Opretholdelse af det Folkestyre, vi vil bevare, er mest af alt egnet til at kalde paa Opmærksomheden. Man lever ikke alle Vegne i vor Verdensdel i den Forestilling, at en Statsmagt kan godtgøre sin Ret til at bestaa ved at tolerere Spadeangreb paa Ordenshaandhæverne og nøjes med en paafølgende Rettergang. Man vil være tilbøjelig til at anse andre Fremgangsmaader imod dem, der aabenlyst foretager Retsbrud, for mere effektive. Og en saadan udenlandsk Bedømmelse falder nøje sammen med vor egen hjemlige. Vi nærer den største Respekt for det Politi, som uden Vaklen gør sin Pligt, selv om det angribes med Vaaben; men vi har ikke den fjerneste Respekt for en Ledelse, som muliggør, at en lille Klat hensynsløse Ophidsere snart det ene, snart det andet Sted kan sætte Landets indre Frihed og Sikkerhed paa Spil — ført af en Række Demagoger, hvoraf enkelte endog som Officerer i Hæren er edeligt forpligtede over for Ms. Maj. Kongen. Der hersker i det danske Folk ikke Fnug af nogen Tvivl om, hvad en saadan Slaphed maa føre til. Den kan i det hele kun have een Udgang. Den undergraver Folkestyret, fordi den udspringer af en ganske misforstaaet Opfattelse af Frihedsbegrebet — en Opfattelse, som man, før de

store Omvæltninger indtraf, mente at have Raad til, men som under de nu herskende Tilstande er aldeles ødelæggende for det Folk, som ikke vil knægtes. Skulde Statsmagten ikke kunne gribe haardt og definitivt ind mod enhver *Forberedelse* til Provokation, er Statsmagten i sig selv kun en Fiktion, og der vil ingen Skade være sket ved, at man faar denne Sandhed at vide. Før eller senere vil den dog komme for en Dag. Men hellere gaa under med Ære i aaben Kamp for det, der er vort Folkestyres Ret, end luske forsigtigt og nederlagsmærket uden om, til man i al Stillehed er blevet kvalt af Konspiratorer, som Staten langmodigt har taalt, ja delvis lønnet som veltjente Embedsmænd. Med det in mente, som allerede er passeret, vil man kræve, at der fra Regeringens og Lovgivningsmagtens Side langt om længe bliver sagt et *Nej*, som kan høres! Hr. Clausen og Konsorter maa være færdige med at »drive Gæk«. Vi befinder os ikke paa en Sommerudflugt, hvor vi barnligt glade kan synge den gamle Sang: »Her er saa dejligt i denne Skov, her er slet ingen Røver!« Vi staar i en afgørende Kamp, og intet Hensyn paabyder os at føre den som en opslidende Stillingskrig. Endnu vil Landets lovlige Myndigheder være i Stand til at tage og hævde Initiativet. Det afhænger af dem selv, om Folkestyrets aabenlyse Fjender skal blive uskadeliggjorte, eller de skal faa Lejlighed til en Offensiv — *paa bredere Front!*

VIII.

Ind under Jul skrev »Hamburger Fremdenblatt«, at vore indrepolitiske Modsætninger blev af Betydning for vort Lands Udenrigspolitik og vort Forhold til Tyskland, »fordi visse Kredse i Danmark mener det tyske Rige, naar de angriber de danske National-socialister og deres Sympatier for Tyskland«.

Udtalelsen er karakteristisk for den vildledende Orientering, som herværende tyske Bladkorrespondenter gør sig skyldige i, og som oven for blev nævnt. Ingen her i Landet angriber *Tyskland* via vore Hjemme-Nazister — vi angriber deres hensynsløse Anstrengelser for at paatvinge os en tysk Verdensanskuelse og en tysk Statsform, som savner alle naturlige Betingelser for at blive vor. Vi angriber ikke disse Hjemme-Nazisters »Sympatier for Tyskland«. Her i Landet har enhver fri Mand og Kvinde Ret til at sympatisere med hvilken som helst fremmed Nation, han eller hun maatte ønske. Det er bl. a. det, man forstaar ved Samvittighedsfrihed. Nogle sympatiserer med Tyskland, andre med Rusland, atter andre med England. Vi ransager ikke Hjerter og Nyrrer eller holder Mandtal over de forskellige Magters Tilhængere — ikke mindst, fordi vi gaar ud fra, at den eneste Sympati, som overhovedet er Opmærksomhed værd, er Sympatien for — *Danmark!* Og her behøves hverken Ransagning eller Tælling. Den er aabenlys nok. Alle, som for Alvor vil Genrejsningen af Danmarks uindskrænkede Frihed, skeler ikke først mod Øst, Syd eller Vest. Sympatien for det fremmede maa nødvendigvis komme i anden Række. Det viser sig bl. a. derved, at en sand Dansker ikke slavisk giver sig til at efterligne fremmede Metoder eller Programmer. Gør en Mand dette, er man straks klar over,

at hans Danskhed trods alle Plakat-Brøl (med Dannebrog i Toppen) og Møde-Manifestationer (med 100 pCt. Danskhed) er Bedrag. Det er *Falske Blakke*, som gaar igen og driver sit Spil!

Men »Hamburger Fremdenblatt« havde sikkert Ret i den Paa-stand, at vore indrepolitiske Modsætninger kan tænkes at faa en vis Betydning for vor Udenrigspolitik og derigennem for vort Forhold til Tyskland. Bladets Tankeeksperiment er i hvert Fald af Interesse for begge Parter.

Sætter man det Tilfælde, at de »indrepolitiske Modsætninger« paa en eller anden uransagelig Maade skulde føre til et Systemskifte, som bragte vor forsvindende lille Gruppe af Hjemme-Nazister — eller i hvert Fald villige Redskaber af udansk Karakter — til Magten, hvilket Resultat vilde der da fremkomme?

Indadtil: *Borgerkrig!* Intet mindre! Ingen Forordning vilde adlydes længere, end den brutale Vold kunde gøre sig gældende. Centraladministrationen og Lokaladministrationen vilde glide over paa ganske uøvede Hænder, fordi ingen Mand af Ære kunde forpligte sig over for et System, der var hans danske Sind og Sjæl saa inderligt imod. Afskedigelser vilde følge paa Afskedigelser, kommissariske Foranstaltninger maatte træffes eller femte-sjette Rangs Folk anbringes i Embederne, til Kaos herskede overalt. I Grundtvigs Fædreland vilde det frie Ord i Kirke og Skole blive kneblet — monstro uden Modstand? Aanej, saa godt har man Lov til at tro om vort Folk, at vi tværtimod vilde gaa ud i en kompromisløs Kamp som det eneste tænkelige Svar — en Kamp, der rejste Had og evig Foragt mod de Mænd — Nazister eller andre — der var blevet sat i Stand til efter Evne at kvæle Samvittighederne. Og Kampen imod dem vilde føres fra Hundredtusinder af Hjem Landets over. Hvert eneste Hjem vilde blive en Borg, hvor Far, Mor og Børn stod sammen i forbitret Trods mod alle Angreb, en Fæstning, hvori man sikkert og fast holdt Stillingen, fordi man paa sin Side havde det tungeste Vaaben og det stærkeste Værn: *den genrejste Folkeand!* Gennem Smerten vilde der lyde et *Ja* til vort eget og et *Nej* til det paa-tvungne, om hvis Styrke vore hjemlige Usurpatorer ikke havde drømt. Lad saa være, at de kunde tage Livet af den frie Presse. Det er jo et rent og skært Magtspørgsmaal, og Folket vilde forstaa, at Pressen ikke længere skrev efter egen Vilje. Men tror man, at vort Erhvervsliv kunde fortsætte uhindret, naar voldelige Indgreb blev gjort i hele Grundlaget for dets Organisation og Virke? Naar de Mænd, der havde bygget det op eller faaet Ledelsen overdraget af Befolkningen selv, maatte vige for »Partifæller«, der mødtes med en sejt, uovervindelig Sabotage? Eller mener man, at vore Arbej-deres Fagforeninger uden videre lod sig likvidere? Man skal ikke lade sig forlede til at regne med stor Føjelighed, fordi de under de nuværende haarde Forhold har paalagt sig selv en Samfundsdisciplin, som lader Arbejderen bære Broderparten af Dagens Byrder. I det tænkte Tilfælde vilde hver eneste af dem vide, at det var *dem*,

som stod *inden* for det danske Samfund — Magthavere, som i Aand og Sandhed stod *uden* for Samfundet.

Hvilke Tilstande tror man, der vilde opstaa, naar vore Hjemme-Nazisters Regeringsmedlemmer, beskyttet af Politi skulde søge at faa Folket omvendt ved Møder og Demonstrationer? Evige Slagsmaal, evige Trusler, evig Brug af Terror som det eneste Middel til at holde Folkets Vilje nede! Ethvert Barn her i Landet er paa det rene med, at dette ikke er nogen Overdrivelse. Vi lever i en Tid, da disse ru Røster fylder Rummet. Ætheren tier ikke!

Det er selvfølgelig sandt, at der under saadanne Tilstande vilde vise sig en hel Del Overløbere, dels Folk, som var aandeligt og karaktermæssigt defekte, dels Kynikere, for hvem ethvert Parti er lige godt, naar det kun er ved Magten. Vi har set Konservative blive Socialister og Socialister tegne en Livsforsikring hos Nazisterne, fordi de i Enfoldighed troede, at det var *den* Hest, de burde holde paa. Samme pjaltede Betragtningssmaade har enkelte større Forretningsdrivende anlagt: i værste Fald gaar der nogle Penge tabt, i bedste mener man at have sikret sig. Men et *Folk* bestaar ikke af Renegater. Vort heller ikke. Vi er til daglig Brug fredssommelige af os, undgaar helst Strid med voldelig Udgang og lader os kun vanskeligt bringe i Affekt. Paa den anden Side er en Dansker ualmindelig stædig, præget af en sindig Styrke, som ikke giver tabt. Og er hans Lidenskaber først for Alvor vakt, er han udholdende i sin Harme:

»Føst næ dær æ Nøe pofa'r,
kommer Jyden ud aa Dar,
men har goer ett ind igjen,
fa'r de uhn han haa' gjent hen« —

Linier, som Jyderne ikke maa tro, de kan tage Patent paa for dem selv. Vi paa Øerne er af samme Støbning! Kommer vort Land i onde Hænder, giver vi aldrig op, »fa'r de uhn, de æ gjent hen«. Det er vi enige om. Her vil vort *Ja* aldrig briste!

Naturligvis vilde en saadan Borgerkrig ikke kunne undlade at paa-virke vort Forhold til Tyskland. Som Sagerne staar (og som de endnu i et Aar eller to vil staa), er vi i overvejende Grad henvist til Tyskland, baade hvad Eksport og Import angaar. Det er betydningsfuldt for os — *men det er ogsaa betydningsfuldt for Tyskland!* I en Kamp som den, det nu kæmper, kan det ikke uden videre se bort fra de Fordele, som den uforstyrrede Udnyttelse af vor Produktion rummer. Alt maa tages i Betragtning, intet gaa til Spilde.

Og det er dog givet, at en Desorganisation her i Landet, en Kamp inden for alle Folkets Lag mod selvgjorte Magthavere nødvendigvis vilde virke erhvervsøkonomisk ødelæggende. Vor Produktionskraft vilde blive lammet og vort Udførselsoverskud derfor stærkt forringet. Skulde dets Omfang ikke desmindre opretholdes, vilde virke-

lig Sult her i Landet komme til som endnu et Element, der drev Vreden mod de nye Magthavere i Vejret. Enhver vilde forstaa, hvem han skyldte Ulykkerne, enhver vilde Dag og Nat længes efter det Øjeblik, da Regnskabet kunde blive gjort op og Slaveriet ombyttet med en fri Tilværelse.

Næppe nogen Tysker, som gennemtænker Sagen, kan ønske saadanne Vilkaar skabt her i Landet. De vilde hæmme hans egen Handlefrihed, hvor han under Kampen har haardt Brug for at kunne træffe uhindrede Dispositioner. Selv et stort Rige er ikke tjent med, at der skabes en Arne for evig Uro umiddelbart uden for dets Grænser. Hvis det er *dette*, »Hamburger Fremdenblatt« har tænkt paa, har det i Sandhed Ret. Begge Parter har god Grund til at foretage det Tankeeksperiment, der her er forsøgt — i Overensstemmelse med den Lov, vi ser gældende overalt, hvor et frit Folkestyre afløses af Regeringsformer, der af Befolkningen selv opfattes som Tvang. Det vilde være grundløst at tro, at vort Folk ikke skulde følge den samme Lov — *de frie Nationers.*

IX.

Bemærkningen i det tyske Blad leder imidlertid Tanken hen paa adskillige andre, som siden sidste Sommer er fremkommet dernede, og som alle behandler *Danmarks Stilling inden for den Nyordning af Europa*, der nu planlægges.

Der er vist ingen Dansker, som ikke ønsker en Nyordning. Saa sandt som den gamle »Ordning« maa bære Hovedansvaret for den Elendighed, vi oplever, vil vi alle søge efter Veje, der kan sikre vor forpinte Verdensdel en bedre Fremtid. Der er heller næppe nogen, som forestiller sig, at en virkelig Ordning kan gennemføres, hvis man ikke — Nationerne imellem — er villige til et positivt Samarbejde. Endelig kan det betones, at alle forstaa Samarbejdets Konsekvens: det vil i visse Henseender begrænse den enkelte Nations ubetingede Handlefrihed. En lille Nation kan ikke uden videre træde i Vejen for en stor Nations af alle anerkendte Interesser, og en stor Nation kan ikke ustraffet udnytte sin Overlegenhed over en lille Nation. Der er Hensyn at tage for dem begge — navnlig et Hensyn til, at gensidigt indgaaede Forpligtelser overholdes i Aand og Bogstav, saa Utryghedselementet ikke faar Lejlighed til at undergrave Sammenholdet.

Men forøvrigt kan denne Nyordning jo bygges op paa mere end een Maade. Det gaar vist adskillige Danske saaledes, at de føler en vis Svimmelhed ved de tyske Storrums-Planer — og saa er disses Svaghed dog den, at de ikke er tænkt stort nok. De er »tænkt i Kontinenter«, som Slagordet lyder, men vi trænger simpelthen til en »mondial« (verdensomspændende) Ordning — ikke til et Folkeforbund, der skal holdes sammen udelukkende ved en impotent Freds-ideløgi, men til et Verdensforbund, der ud fra en praktisk Afvejen af Raastofkilderne, Produktionsforholdene og Fordelingsmulighederne kan binde de enkelte frie Nationer til hinanden ved Interesser af ganske haandgribelig Art. Er det en Utopi? Det skal gerne ind-

rømmes; men hvem trænger ikke til at drømme en Smule i saa kold en Nat?

Lad os da holde os til den mindre vidtspændende Ordning — den »europæiske«. Det er jo meget muligt, at den kan blive et første Trin paa Stigen, som fører op til en »mondial« Afslutning; men til en Begyndelse drejer den sig altsaa kun om vor egen Verdensdels Stater, blandt dem det nye Danmark. Hvorledes skal man tænke sig en saadan Ordning truffet?

Vi, som tilhører en lille Nation, bedømmer Sagen ud fra et Standpunkt, der intet har med Magtpolitik at gøre. Derfor er vort Sind utilgængeligt for enhver Ordning, som udelukkende hviler paa *Magt*. Den forekommer os at være blottet for alle Elementer, af hvilke en sand Fredsordning kan spire frem. Den vil være ustabil, vilkaarlig, umoralsk. Maaske var det ikke af Vejen i store Træk at fastslaa, hvad man *ikke* kan belemre Nyordningen med, hvis den skal tjene de europæiske Folkesamfunds fælles Lykke. Det er ikke det samme som positivt at stikke Nyordningens Retningslinier ud. Det er at foretage en omgaaende Bevægelse; men en saadan kan være meget hensigtsmæssig, naar Øjeblikket til at gaa lige løs paa Maalet endnu ikke er inde.

For det første vil ingen snæver kontinental Ordning bringe varig Fred. Europa er og har altid været mere end et Kontinent. Den britiske Øgruppe har alle Dage udgjort et levende og kraftigt Led i det fælles europæiske Kultursamfund. Tænkte man sig at holde England uden for Nyordningen, kunde man lige saa godt berede sig til Dagens Arbejde ved at lade sin højre Arm amputere. Selvfølgelig kan man vænne sig til udelukkende at benytte venstre Haand; men skal man faa noget udrettet, maa dog nok *begge* Hænder tages i Brug.

For det andet maa de smaa Stater ikke savne ubetinget Ligestilling med de store i alle Spørgsmaal, som berører deres indre Liv og deres Ære. Der foreligger her Komplekser af Problemer, som kun kan løses, naar de to eneste *virkelige* Stormagter i Europa — England og Tyskland — i Forbindelse med de to eneste *virkelige* Stormagter uden for Europa — de britiske Dominions og U. S. A. — i Fællesskab sætter Fremtidens Kurs. Saa maa den af Grupperne, som har den største »mondiale« Indflydelse, ogsaa have den naturlige Ledelse i Arbejdsfællesskabet. Det vil komme helt af sig selv. De øvrige Stater maa *formelt* give Afkald paa en Indflydelse, som de fleste af dem *reelt* har mistet for Aartier siden. Det spiller heller ingen Rolle, hvis den Ordning, der træffes, bærer Præget af *fair play*. Suverænitetsbegrebet vil ligesom Neutralitetsbegrebet være et andet efter 1940 end før. Men paa eet Punkt fremkalder selv den voldsomste Belastning ingen Ændring: den lille Stat, den lille Nation vil kræve ubetinget Suverænitet i alle Spørgsmaal, som angaar *dens kulturelle Liv, dens Adgang til Omverdenen og dens Opfattelse af*

Æresbegrebet. Den vil saaledes ikke kunne overlade Forsvaret af sit Territorium til andre Magter. Den vil indse, at Suveræniteten paa dette (afgørende) Punkt paalægger den selv tunge Ofre, som den tidligere i taabelig Ansvarsløshed har skyet. Men hvis den paatager sig at bære dem, vil den ogsaa have ubetinget Ret til, at dens Territorium ikke direkte eller indirekte gøres til Opmarchomraade for fremmede Styrker.

Der er Grund til stærkt at understrege dette, fordi man har set den falske Paastand fremsat, at det »er fuldt ud foreneligt med en lille Stats Ære at betro sig til et stort Riges Ledelse og Beskyttelse«. Nej, *kun et Fællesskab, i hvilket hvert enkelt Medlem — stort eller lille — maa bære sit eget Ansvar, kan forbindes med Begrebet Ære.* Arbejdsfællesskab er aldrig æreløst. En Pensionsordning derimod, som sikrer den lille Stat visse Goder paa større Staters Bekostning og af deres Naade, er blottet for sand Ære — og tilintetgørende for alt sandt Liv.

For det tredje maa Europas Nyordning ikke medføre Antydning af et »ideologisk Pres«. Indblanding udefra i den enkelte Stats Styreform og politiske Holdning vil være uforenelig med en Fred, som kan holde. Det siger sig selv, at hvis 2—3 pCt. af et Lands Befolkning sættes i Stand til at underkue de 97—98 pCt. af deres Medborgere, vil man have skabt et Herredømme, hvis Varighed ene og alene afhænger af Bajonetterne. I sig selv vil det udelukke al Tale om Fred. Krig vil blive latent. Om man f. Eks. i en Stat som vor smykkede et saadant Mindretalsdiktatur med alle de skønneste Navne, om man overmalede det med Rødt og Hvidt, om man benyttede Statskassen og personlige Privilegier til at stive det af med — det vilde uhjælpeligt bryde sammen ved først givne Lejlighed, og dets Fald vilde være lige saa æreløst som dets Oprettelse.

Ogsaa dette er der Grund til at fremhæve. Man maa nemlig ikke lade sig forblinde af, at der i alle Kredse inden for Folket er en voksende Følelse af *en indrepolitisk Nyordnings Nødvendighed.* Her til Lands — som i Norge, Sverige, Holland, Belgien og Schweiz — har denne Følelse *intet* med Diktaturtilbøjeligheder at gøre. Folkestyret er hos alle saa rodfæstet, at det simpelthen ikke kan afskaffes uden ved Tvang. Det kan renses for Mangler og Fejl, det kan gøres mere effektivt, mere handlekraftigt end før — men dette er noget helt andet. Ingen af os vil slaa os til Taals med *en stærk Stat* som det eneste Formaal for den politiske Nyordning. Vi vil kræve denne stærke Stat forbundet med *et frit Folk.* Begge Dele vil i Fremtiden være lige uundværlige, hvis Freden og Genrejsningen skal lykkes.

Endelig for det fjerde maa en europæisk Nyordning ikke krænke *den personlige Samvittighedsfrihed.* Vi veed alle, at der i ordnede Samfund maa være visse Grænser for, hvad der kan tillades den enkelte Borger. Vi har her til Lands sorgløst gjort disse Grænser meget vide, og vi har paa en lang Række Punkter maattet betale

dyrt derfor. Vi er nu klare over, at et Samfunds etiske Grundlag ikke hæmningsløst kan undergraves, uden at dets Bæreevne alvorligt forringes. Man kan ikke i Liberalismens Navn forraade de gamle Dyder, de gamle Idealer — og være lige livsduelig. Men de nedbrydende Tendenser afværges efter vor Overbevisning ikke ved Tvang. De afværges kun, naar *Staten erkender sin Pligt til positivt at støtte og styrke alle Kræfter, der inden for Hjem, Kirke og Skole vil modarbejde den etiske og moralske Opløsning.* Staten kan intet udrette ved egen Magt, for aandeligt talt har den ingen Magt. Men i Kampen mellem de Livsværdier, som bærer et ordnet Samfund, og dem, som vil løbe Samfundets Grundpiller over Ende, *kan den ikke stille sig neutral.* Den maa positivt støtte det, som har Rod i Folkets Sind, det, der er udkrystalliseret gennem Aarhundrederne som det eneste sande Udtryk for Folkets Aand. Og den maa med alle Midler hindre Fremvæksten af Bevægelser, der fornægter dansk Tradition, dansk Retsfølelse og dansk Frihed.

Der ligger for vort Vedkommende Nyordningens Problem. *At forbinde en stærk Stat med et frit Folk — det er Maalet!* Det kan ikke ske uden Folkestyrets *Bevarelse* — men det kan heller ikke ske uden Folkestyrets *Reorganisation.* Staten er ikke en Omnibus, som enhver kan kræve at faa Plads i. Den, som ikke vil tjene dansk Aand og dansk Liv, maa finde sig i at blive henvist til Brug af Apostlenes Heste. Og saa maa han forøvrigt ikke bilde sig ind, at han har Ret til at provokere Folket ved larmende, offentlige Demonstrationer paa aaben Gade.

X.

Vi er nu endt ved det samme Punkt, hvor vore politiske Betragtninger begyndte: ved Kravet om, at danske ansvarlige Politikere uden Hensyn til forældede Dogmer, uden at skele til tidligere Programmer eller personlig Bundethed til Mænd, som partimæssigt har øvet en afgørende Indflydelse, anvender *alle* deres Kræfter paa en fast og viljestærk Opretholdelse af det *sande* Folkestyre.

Lad os tage Tyren ved Hornene: betyder et saadant Krav, at man simpelthen vil genindføre de politiske Forhold fra før 1901? Dækker Kravet om den styrkede Kongemagts politiske Indflydelse og om Regeringens øgede Myndighed inden for Forfatningslivet et skjult Ønske om at se »reaktionære« Kredse komme til at lede Udviklingen — med Tilsidesættelse af de Lag inden for Befolkningen, som i den sidste Menneskealder har baaret Ansvaret?

Det vilde være ganske taabeligt at tro noget saadant. Set fra *Statens* og *Folkets* Synspunkt var Forfatningskampen fra 1870—1901 en Forandelse. I begge de kæmpende Grupper fandtes der rige Evner, som gik til Spilde under en Magtstrid, der ikke tjente andre Formaal end den indre Splittelse. At arbejde for et »Estrupiat« paa ny — naturligvis i moderniseret Form — vilde være en Forbrydelse. Forfatningen hviler ikke paa Konge og Regering, den hviler paa Konge, Regering og Rigsdag. Det er en ny *Aand*, som skal besjæle denne Treklang.

Under Finanslovdebatten udtalte Statsminister *Stauning*, at »Rigsdagen kan ikke lukkes ude fra Dannelsen af et Ministerium, og der er ingen i den samlede Regering — heller ikke Landets Konge —, som nærer noget Ønske om at handle uden om Rigsdagen«. Selvfølgelig ikke. Men *Rigsdagen har jo paataget sig Medansvaret for Dannelsen af den nu siddende Samlingsregering, skønt den ikke er et Udtryk for de gængse parlamentariske Regler*. Den har gjort det, bl. a. ved at tilsikre Regeringen et loyalt Samarbejde. Det er Kærnen i Sagen! Trods Regeringens Sammensætning, trods de givne, nødvendige Bemyndigelser til den har Rigsdagen ikke et Øjeblik tænkt sig at lægge Sten i Vejen for Ministeriets Dannelse eller for dets Arbejde. Saadan skal det ogsaa være. De, som ønsker at gaa andre Veje, behøver man ikke at tage Hensyn til. De er alt for faa, og de er for lidt slagkraftige — naar de mødes med Fasthed i rette Tid.

Man kan hævde, at den nuværende Statspraksis er *uvant* for os efter næsten 40 Aars Parlamentarisme. Man kan derimod ikke paa-staa, at den betegner et Brud paa *Folkestyret*. Man kan end ikke sige, at den er udemokratisk. I saa Fald vilde man gøre Demokratiets Begreb adskilligt snævrere, end det er. Ogsaa Amerika og Schweiz er jo Demokratier — hvem vil nægte det? — skønt disse Landes Statspraksis ligger saare fjernt fra vor Parlamentarisme af 1901. Ethvert Folk maa skabe den Styreform, som under Øjeblikkets Situation giver det klareste Udtryk for dets Vilje til selvstændigt Statsliv. *Vi er ved at finde vor!* Det gælder kun om, at vi af den Form, som Nøden har skabt, udvikler en Praksis, der ogsaa i *Fredens Dage* kan tilfredsstille andre end de professionelle Partipolitikere, en Form, som har hele *Folkets* Godkendelse — og den Styrke, som følger deraf.

Hvad er da det afgørende ved det, der er sket, og hvad tænker man sig, naar man taler om at fortsætte ad denne Bane? Vil man have de ikke-politiske Elementer til fremtidig at dominere Regeringens Sammensætning?

Spørgsmaalet om Politikere eller Ikke-Politikere er i sig selv ganske ørkesløst. Det har ingen som helst reel Interesse. Det er først den Regeringspraksis, som har hersket siden 1901, der har gjort det aktuelt. Det kendtes ganske vist ogsaa tidligere; men det var ikke i den Grad som nu blevet pustet op til et Principspørgsmaal.

Sandheden er saa ligetil: en Leder af en omfattende administrativ Virksomhed (saadan, som et Ministerium er det) skal nødvendigvis have *saglige* Betingelser for at kunne fylde sin Plads. Ellers sker der nemlig et af to: enten faar Ledelsen et mere politisk end sagligt Præg, og det hævner sig paa mangfoldige Maader, eller ogsaa bliver den tilbøjelig til at skubbe alt Ansvar over paa Kommissioner, Nævn, Udvalg, eller hvad man i det enkelte Tilfælde kalder den Instans, som over for en virkelig Regering kun skal være *raadgivende*, ikke *afgørende*. Vi kan se det nu, hvor end ikke de givne Bemyndigelseslove udnyttes efter deres egentlige Hensigt, fordi den formelle, men usagkyndige Minister ikke vover at gaa imod en Nævnsudtalelse

eller en Udvalgsbetænkning. Mistes der ikke andet derved (f. Eks. Tid!), saa mistes der i hvert Fald en saare vigtig Ting: Følelsen i Befolkningen af, hvor *Ansvar*et for den afgørende Beslutning skal lægges. Regeringen tvinges til en unødvendig Udvidelse af det administrative Apparat, et departementalt Kineseri, som bremser Erhvervslivet paa hundrede Maader, og den enkelte Minister tvinges mere end een Gang til at sætte sit Navn under Afgørelser, som han i Realiteten slet ikke selv har truffet. Kan han personlig og kan Regeringssystemet som saadant være tjent dermed?

Den Form for Folkestyre, som vi har vænnet os til siden 1901, gør Regeringsdannelsen til et udelukkende *politisk* Problem i Stedet for til et Problem om *saglig Kvalifikation og personligt Ansvar*. Det er sagt mange Gange — maaske kan man nu forstaa Vægten af den Kritik, et saadant System har rejst. I Dag kan under alle Omstændigheder Kritikken fremsættes, uden at man mistænkeliggøres for ved dens Hjælp at ville hyppe partipolitiske Kartoffler. *Alle* vore parlamentariske Partier er medansvarlige. Forhaabentlig vil de ogsaa *alle* tage Ansvar for den nødvendige Ændring.

Man skal i hvert enkelt foreliggende Tilfælde først og sidst sørge for *saglig* Indsigt hos den Mand, som betros Ledelsen af et Ministerium. Men vil det ikke føre til, at den *politiske* Side af Sagen, som selvfølgelig ogsaa maa røgtes, bliver tilsidesat paa en skæbnesvanger Maade? Tager vi en Ikke-Politiker og sætter ham til *politisk* at gennemføre et Forslag, som han *sagligt* behersker — vil han saa ikke i mange Tilfælde løbe sig en Staver i Livet, ukendt som han er med det politiske Haandværk? Jo, utvivlsomt! Uden Sammenligning bedst egnet er den, som *baade* har saglig og politisk Indsigt og Øvelse — den, som uden partipolitiske Fordomme er rede til at ofre Navn og Vælgerstemmer for en klar og hurtig Løsning af et sagligt Problem. Findes han? I saa Fald er han Guld værd. Men findes han ikke — og det vil hyppigst være Tilfældet — har Rigsdagen Pligt til at give Ikke-Politikereren fair play. *Han* har sin Berettigelse — *Politikerne* har deres.

Og det er jo en ren Fordom, at saa at sige kun professionelle Politikere skulde kunne danne Regering — i »normale« Tider. Det er dog til syvende og sidst *Arbejde*, der skal gøres, ikke *Taler*, der skal holdes. Det er endvidere en Fordom, at et Flertal paa Rigsdagen skal kunne repræsentere *Folket*. Til Folket hører ogsaa de Mindretal — maaske tilsammen 49 pCt. af Vælgerne — der hidtil har været betragtede som en mere eller mindre ubekvem »Opposition«. Er det i det hele *folkeligt* set sundt at dele Landets Vælgere i en Gruppe, der »regerer«, og en næsten lige saa stor, der »regeres«?

Det har kunnet gaa i et Land som England — om det i Fremtiden vil være muligt, turde være et Spørgsmaal. Men at Systemet faktisk gennem lange Tider *har* været akcepteret af Engelskmænd uden at vise de samme Skyggesider som vor hjemlige Parlamentarisme, forklares af ganske særlige Omstændigheder. Da André Maurois efter Frankrigs Sammenbrud sidste Sommer rejste til Canada, kom

han i Samtale med en engelsk Forfatter, der skulde paa Foretags-
turné til U. S. A. De talte om Politik — bl. a. om det parlamentariske
Styresæt. Hvad er Forudsætningen for, at et politisk Mindretal uden
Modstand kan overlade hele Ledelsen udelst til Flertallet? spurgte
Engländeren, og han svarede sig selv: Den, at Mindretallet er fuld-
kommen sikker paa Majoritetens Loyalitet! Sikker paa, at den ikke
vil misbruge sin Magt i Parti- eller Klasseformaals Tjeneste. Under
et parlamentarisk Styre maa det aldrig hælde, at et Partis Over-
tagelse af Magten opfattes af de andre Partier som Optakten til
en unfair Brug af den vundne Myndighed. I England, sagde han,
kunde de Liberale og de Konservative med Tillid se hen til en skifte-
vis Magtudøvelse af de to Partier, og ganske det samme er Forholdet
i Dag, da Spørgsmaalet drejer sig om de Konservative og Arbejder-
partiet. — Hvor helt anderledes har den parlamentariske Situation
ikke formet sig f. Eks. i Frankrig! Hvor himmelvid en Forskel har
der ikke været paa denne Styreformers Konsekvenser i de to Lande!
I hvilket Morads var den franske Politik ikke endt! Det vilde være
Vanvid at paastaa, at vi har kendt »franske« Tilstande hos os. Men
tør man sige, at vi kendte til »engelske«?

Naar det er udelukket at svare Ja til dette Spørgsmaal, skal vi
sikkert være glade ved, at Omstændighederne nu har budt os en
Mulighed for at undgaa det parlamentariske Systems Fristelser og
manøvrere os ind i *et virkeligt Folkestyres* Farvand. I sin Finanslovs-
tale kaldte Hartvig Frisch de samarbejdende politiske Partier for
»de forenede under Danmarks Frihed«. En mere forpligtende og
en ærefuldere Betegnelse kunde han vel ikke have valgt.

Men, kunde man spørge, skal Maalet i den politiske Praksis være
at undgaa en Tvedeling af Folket i »regerende« og »regerede«,
skulde man saa ikke gøre Skridtet fuldt ud og slaa alle Partier sam-
men til et eneste — et dansk Enhedsparti?

Absolut ikke! Man skal nemlig ikke gøre, hvad der strider imod
Naturens Orden, og Naturen selv vil altid dele Menneskene efter
Anskuelser — hvilket ikke forhindrer, at de paa afgørende Punkter,
hvor Erfaringerne har været særlig dyrekøbte, kan naa frem til et
fælles Standpunkt. Der er mange her i Landet, som haaber, at noget
saadant skal kunne lykkes for vore Partiers Vedkommende. Spørgs-
maal, som tidligere har ligget i det Uvirkelighedens Lys, hvori vi
har befundet os, er nu rykket ind i Realitetens klare Dag, og vi kan
— og skal — tage Stilling til dem ikke ud fra overgemte Partidogmer,
men ud fra den Erfaring, vi har høstet. Naar Freden kommer med
den fulde Frihed, vil naturligvis Delingslinierne atter træde frem.
Vi er ikke Marionetter og foragter aandelig Ensretning. Men vi er
Dødsens som Nation, hvis vi ikke inden da i vor Kamp for Livet
har faaet Øje paa det, der maa være fælles for os alle: *de enkle, store,
karakterdannende Begreber som Ansvar, Pligt og Offer* — Begreber,
der ikke skal fortolkes, men *laves*, Begreber, som har været skubbede
til Side i den hidsige Kamp for det materielle Velvære, den foragte-
lige Konkurrence mellem Klasser og Fraktioner om størst Del i Ud-

byttet. *Visse afgørende Grundtræk maa blive fælles for alle kom-
mende Partiprogrammer og stilles forrest i dem alle, fordi Nøden
har lært os, at Nationen ikke kan bestaa uden dem.* Det er den eneste
»Ensretning«, vi kan tilstræbe: en fælles dansk Bevidsthed om af-
gørende Krav, der gaar forud for alle andre i et Folks Liv. I den
Henseende er der ikke eet af de gamle Programmer, som strækker
til; men hvis Partierne her bøjer sig for Erfaringens Vidnesbyrd, hvis
de aandeligt fastholder Retten til Æresnavnet »de forenede under
Danmarks Frihed«, vil de kunne virke gensidigt inspirerende paa
hinanden, saa de store Fælleslinier ikke brydes, selv naar Faren er
blæst af.

Kun derigennem kan man reorganisere det Folkestyre, i hvis Navn
vi vil bære disse Maaneders eller Aars Ydmygelser. Og lytter
man til Politikerne selv, mærker man, at Følelsen af en Pligt til
fordomsfri Drøftelse af Folkestyrets Idé er ved at melde sig. Under
Finanslovsdebatten udtalte den konservative Ordfører, at »Folke-
styret under Tidens Tryk har antaget en ny Form, præget af Tidens
Krav«; vi er alle ansvarlige for, at »det vundne ikke bliver sat over
Styr, de gode Hensigter ikke forfejler deres Resultater«, men »at
det, vi nu oplever sammen, vil og skal sætte sit Præg paa Fremtidens
politiske Form og Liv«, saa »et lutret og styrket Styre vil udspringe
deraf«. Endnu kraftigere faldt Venstreordføreren Udtalelse: »Folke-
styret i Danmark er ikke en færdigstet Klædning efter en eller anden
forhistorisk Standardmodel. Som Livet altid er i Bevægelse, vil og-
saa Folkestyrets System ændres efter de skiftende Forudsætninger
og Betingelser for dets Virke. Men dette System vil stadig være
i Stand til at forny sig selv over for Tidens Opgaver og rette paa,
hvad Erfaringen — ogsaa gennem disse vanskelige Tider — viser
maa betegnes som Fejlgreb i Udviklingen i Fortiden. Folkestyret er
i Stand til at optage i sig nye Tanker og Livsformer med det Formaal
at omskabe det nye efter dansk Sind og dansk Egenart. Dette
er den Opgave, som nu ligger for Rigsdagens Medlemmer under
Regeringens Ledelse.«

Hvorfor føje noget til, naar det afgørende i Sagen er sagt saa
klart som her?

XI.

Hvad ovenfor er skrevet, er væsentligt en Appel til vore aktive
Politikere og formet i Overensstemmelse med det Fællesskab, der
nu besjæler os alle. Om den vil blive optaget med det samme Sind,
hvori den er fremsat — rummer Prøven paa, hvor vidt vi er naaet
i indbyrdes Fordragelighed og i ærlig Vilje til uden Partilidenskab
at drøfte politiske Programmer. Man kunde vel sige, at den Frem-
stilling, som her er givet, ganske kort opridser visse betydningsfulde
Træk i den Erkendelse, der med stadig voksende Klarhed tegner sig
for de Tusinder og atter Tusinder, som ikke længere i gammeldags
Forstand føler sig partibundne — uden at de derfor har den mindste
Trang til at kaste Sten paa de Partier, hvortil de tidligere følte sig

knyttede. De er efterhaanden overordentlig mange! De holder sig fjært fra alle landsskadelige »Bevægelser«, de ønsker end ikke i Øjeblikket at give Stødet til nye Partidannelser, men *de kræver som Forudsætning for vedvarende Loyalitet, at de gamle Partier tager deres Programmer op til Revision, saa de finder en Fællesformel, der i alle for Nationens Bestaaen livsvigtige Forhold muliggør det ogsaa fremtidig at marchere »forenede under Danmarks Frihed!* Der hæfter ingen Skam ved at lære af Erfaringen. Derimod er det baade intellektuelt og moralsk en Skam at hage sig fast i Forestillinger, som Erfaringen har blæst over Ende.

Det er højst sandsynligt — som det før er sagt — at en Revolution af den herskende *Statspraksis* vil medføre en Ændring i selve *Forfatningen*, f. Eks. i Rigsdagens Sammensætning. Tanker derom har jo været fremme hos Folk, der hverken kan afvises som ansvarløse eller som ligegyldige Personager. Det er ogsaa sandsynligt, at man i en ny Forfatning vil arbejde hen imod en Forenkling, en Koncentration af den politiske og administrative Ledelse, saa den kan gøres mere handlekraftig og hurtigere virkende end den gamle, og det er endelig sandsynligt, at man vil kræve en ny Fordeling af Opgaverne, saa *Staten* kun faar med de Spørgsmaal at gøre, der ubetinget er af fælles Interesse for alle Landets Indbyggere, medens det *lokale Styre*, som i Tidens Løb er blevet mere og mere umyndiggjort, genvinder Ledelsen og Ansvarret paa de Omraader, der præges af den enkelte Egn's Interesser.

Men om alle disse Spørgsmaal og om andre, der lige saa vel kunde nævnes, skal intet siges her. Det er Problemer, som har Tid til at vente, og det kræver Drøftelser, som vor Stilling i Øjeblikket forbyder os at tage op. Vi vil gennemleve denne vor bitre Ventetid i Bevidstheden om, at vi ikke ved overilet at sætte Forfatningsproblemer paa Dagsordenen har gjort vore Vilkaar endnu vanskeligere — og *farligere!* I Virkeligheden er vist ogsaa Flertallet paa det rene med, at det i Nødstider ikke kommer an paa Paragraffer og Principper, men paa Mænd og Viljer.

Til denne Betragtningssmaade føjer sig meget naturligt en anden. Naar Krigen er endt, skal vi forme det nye Danmarks Styre i vor Aand — det er klart; men vi skal ikke bilde os ind, at vi bør gøre det uden Inspirationer fra andet Hold. Der er intet af de folkestyrede Lande, der ikke vil være stillede nøjagtigt som vi: over for en politisk og moralsk Genrejsning, der vil manifesteres gennem ændret *Forfatningsliv*, svarende til den ændrede *Statspraksis*, som Stormtiden har udviklet overalt. Det er kun rimeligt, at vi for vort Vedkommende afventer de almindelige Drøftelser, Freden vil fremkalde, saa vi af dem kan hente, hvad vi maatte have Brug for. Det er dobbelt rimeligt, fordi det vilde være en stor Lykke, om *det ny-nordiske Sammenhold*, der bliver en Følge af denne Ydmygelsens Tid, kan give sig Udslag i forfatningsretlig Overensstemmelse mellem vore Lande. Det vilde paa mange Maader lette det daglige Ar-

bejde. Men her er Opgaven saa vældig, at intet maa forsømmes for, at vi kan faa den løst paa bedst tænkelige Maade, og det forudsætter i første Række, at vi her i Landet ikke lægger os fast paa nogen bestemt Linie, men venter, til Vejen mellem vore nordiske Folk atter er gjort ryddelig for den frie Tankeudveksling. Kun paa eet Punkt kan vi være overbeviste om at handle i det kommende Nordens Aand: nemlig naar vi styrker og rensrer det Folkestyrets Begreb, som enhver af os veed er uadskilleligt fra vor Skæbne og vore Sind. Her er en Gerning, som vi uden Tøven kan gaa i Lag med!

Skal den lykkes, maa vi alle tage Del i Arbejdet. Derfor er disse Ord ikke udelukkende henvendt til de aktive Politikere — de gælder i lige Grad det *hele danske Folk*. Vi er alle »ansvarlige« for vor Nations Fremtid. Vi har alle Opgaver at løse som dens Værnere og Tjenere — i Værksteder og paa Kontorer, paa Gaarde og i Huse, i Skoler og i Kirker. Og vort Maal er saa enkelt, som det er stort: *at genrejse Folkeanden* i al dens uovervindelige Magt — ikke udæskende nogen Mors Sjæl, men *heller ikke vigende for nogen paa et eneste af de Punkter, hvor vore Livsværdier skal kunne finde Ly*. Det er en Opøvelse i *praktisk Danskhed*, der kræves — d. v. s. en Opøvelse i Karakterstyrke, i Offervilje og i Pligtfølelse. Ikke noget taaget og ubestemmeligt sentimentalt, men noget hverdagsligt handledygtigt og viljemættet. En Opøvelse i fast og klart og *personligt* at kunne tage baade Risiko og Ære ved et ubetinget Ja og et lige saa ubetinget *Nej!*

Den nye, rigt illustrerede

DANMARKS HISTORIE

af **VILH. LA COUR**

– en national Gave til alle Danske.

Se Værket hos Boghandlerne.

Tidsskriftet DET TREDJE STANDPUNKT

redigeret af Arne Sørensen

Alle vaagne Danske føler i sig en større og større Protest mod at blive klemt inde mellem de *to* Standpunkter, som er velkendte, og som de ingen Tillid har til, nemlig det stagnerede danske i Politik og Kultur, og det nye ført ind i Landet paa fremmed Vis.

Alle vaagne Danske arbejder med dette ene Spørgsmaal: *Hvordan skabes det nye paa Dansk?* Hvordan forbindes dansk Tradition med Nutidens Opgaver? Hvordan forbindes Frihed og Handlekraft? Man søger et tredje Standpunkt.

Fra denne Situation har vi valgt Navnet *Det tredje Standpunkt* til det Tidsskrift, som udgives med det Formaal at svare paa Spørgsmaal som de ovennævnte.

Vi har samlet en stor Kreds af Landets dygtigste Mænd paa alle Omraader som Medarbejdere omkring Tidsskriftet, saaledes at man paa alle politiske, sociale og aandelige Omraader vil finde de danske Sager behandlet af vore allerbedste Sagkyndige.

I de tre første Numre af indeværende Aargang vil De finde Artikler af bl. a. følgende:

Dr. phil. Vilhelm la Cour — Professor Fr. Vinding Kruse — Ingeniør Knud Højgaard — Ronald Fangen, Norge — Kaj Munk — Dr. Johan Wøller — Sognepræst Halfdan Høgsbro — Sognepræst Regin Prenter — Arne Sørensen.

I de kommende Numre i denne Aargang vil der blive Artikler af bl. a. Rektor Alf Ahlberg, Sverige — Forstander C. P. O. Christiansen, Grundtvigs Højskole — Rektor Egeberg Jensen, Haderslev — Seminarielærer Claus Eskildsen — Professor Knud Fabricius — Rektor Friis Hansen, Herlufsholm — Kommandørkaptajn Kai Hammerich — Professor L. L. Hammerich — Provst Knud Hee Andersen — Biskop Skat Hoffmeyer — HRsagfører Valdemar Hvidt — Forstander Aage Møller, Rønshoved — Docent Dr. theol. K. E. Skydsgaard — Professor Ejnar Thomsen — Direktør Dr. phil. Hilmar Ødum.

Det tredje Standpunkt er Værkstedet, hvor nye danske Synspunkter bliver til. Følg med i det Arbejde!

Aargangen indeholder ti Numre á 48 Sider af Format og Udstyr som dette Hefte, Prisen er Kr. 8,50 pr. Aargang.

Tidsskriftet kan bestilles i enhver Boghandel eller ved Indsendelse af vedhæftede Kort til dets Ekspedition.

*Her hvisker Absalons Tanker,
her kalder Kong Valdemars Lur!*

V. Rørdam.

Valdemarsmuren ved Danevirke.